

Hallituksen esitys Eduskunnalle soranottolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.

Maassamme ei tällä hetkellä ole lakia, joka yhtenäisesti sääntelisi maankamaran aineiden ottamista. Ehdotettu soranottolaki on tarkoitettu sääntelemään ennen kaikkea ammattimaisista ja kaupallista soranottoa toimintaa, mutta myös muiden kiviainesten sekä saven ja mullan siinä tarkoituksessa tapahtuvaa ottamista.

Ehdotuksen mukaan soran, kiven, hiekan, saven ja mullan ottaminen tulisi luvanvaraiseksi. Velvollisuus hankkia lupa ei kuitenkaan koskisi tavanomaista kotitarvekäyttöä. Luvan myöntäisi kunnanhallitus, jonka toimivaltaa kuitenkin johdosäännöllä voitaisiin siirtää lautakunnalle.

Oikeus sanottujen maa-ainesten taloudelliseen hyödyntämiseen säilyisi ehdotuksen mukaan edelleen maanomistajalla, mutta sitä rajoitettaisiin tietyin tavoin. Aineksia ei saisi ottaa niin, että siitä aiheutuu laissa tarkemmin määriteltäviä maisemallisia vaurioita tai ympäristöhaittoja. Mikäli näitä haittoja ei aiheudu, lupa olisi myönnettävä. Tätä koskeva harkinta olisi oikeusharkintaa.

Pääsääntöisesti hakijan olisi esitettävä suunnitelma aineiden ottamisesta ja ympäristön hoitamisesta ottamistoiminnan aikana ja sen jälkeen. Lupa myönnettäisiin enintään 10 vuodeksi, erityisestä syystä enintään 20 vuodeksi kerrallaan. Lupa voitaisiin liittää määräyksiä hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi.

Jos lupa aineiden ottamiseen on eväty eikä maanomistaja voi käyttää maataan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen taikka jos luvan epäämistä on pidettävä hakijalle ilmeisen kohtuuttomana, olisi hänellä oikeus vaatia aluetta lunastettavaksi sen käyvästä hinnasta. Lunastusvelvollisuus kuuluisi valtiolle, jos alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, muussa tapauksessa kunnalle. Lisäksi laissa olisi käytössä olevia aineiden ottopaikkoja koskeva erityissäännös. Milloin lupa evätään ennen vuoden 1979 alkua aloitetun aineiden ottamisen jatkamiseen tai alue on sitä ennen hankittu aineiden ottamista varten, olisi maanomistajalle tai ottamisoikeuden haltijalle aiheutuva vahinko korvattava.

Soranottolakia ei sovellettaisi erällä rakennuslain kaava- sekä rakennus- ja toimenpidekieltoalueilla. Rakennuslain kaivamista koskevaa toimenpidekieltojärjestelmää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että velvollisuus hankkia lupa ja sitä koskeva menettely sekä oikeus korvaukseen ovat yhdenmukaiset kummassakin laissa. Ehdotukseen sisältyy lisäksi vähäisiä tielain ja yksityisistä teistä annetun lain tarkistuksia.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan heti kun eduskunta on ne hyväksynyt.

YLEISPERUSTELUT.

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys.

1.1. Tavoitteet.

Maassamme ei tällä hetkellä ole lakia, joka yhtenäisesti sääntelisi maankamaran aineiden ottamista. Tästä on aiheutunut kasvavia epäkoh-
tia. Kun ottaminen yleensä ei ole vaatinut lupaa eikä ole ollut säännöksiä, jotka olisivat vaati-
neet ottamaan huomioon taloudellisten seik-
kojen ohella myös luonnonsuojelun, maiseman-
hoidon, kaavoituksen ja muut yleisen edun
vaatimukset, ammattimaisesta ja kaupallisesta
ainesten ottamisesta on eräin paikoin päässyt
aiheutumaan melkoisia vaurioita luonnolle ja
muuta haittoja. Erityisesti laajamittainen soran-
otto on monin paikoin aiheuttanut maisemaku-
van turmeltumisen. Eräissä tapauksissa tämä
on kohdannut jopa sellaisia harjuja tai muita
luontokohteita, joita on pidettävä erityisen ar-
vokkaina luonnonnähtävyyksinä maassamme.
Suunnittelematon aineiden ottaminen on myös
eräissä tapauksissa aiheuttanut vahingollisia
muutoksia pohjavesissä ja muissa luonnono-
losuhteissa. Jollei lainsäädäntöä kehitetä, on
pelättävissä, että enenevässä määrin menetet-
tään korvaamattomia luonnonarvoja ja aiheu-
tetaan vahinkoja.

Maankamaran aineiden ottamisen sääntelyä
yhteiskunnan taholta puoltaa ennen kaikkea se,
että kyseessä ovat uusiutumattomat tai erittäin
hitaasti uusiutuvat luonnonvarat, joiden ottami-
nen vaikuttaa useimmiten peruuttamattomalla
tavalla luontoon ja maisemakuvaan. Toiselta
puolen on todettava, että välttämättömän talon-
rakennustoiminnan ja liikenneväylien rakenta-
misen tarpeisiin tarvitaan soraa ja muita kivi-
aineksia. Näiden ottamiselle ei siten ole asetet-
tava tarpeettomia rajoituksia. Saatavissa olevien
tietojen perusteella ei aineiden riittävyys maata
kokonaisuutena tarkastellen ole ongelma, joskin
eräillä alueilla on havaittavissa tuotannolle tar-
peellisten ainesvarojen ehtymistä.

Maankamaran aineiden ottamista koskevan
lainsäädännön tavoitteeksi on asetettava aines-
ten ottamisen ohjaaminen sellaisille alueille,
joilla se voi suuremmitta haittoitta tapahtua.
Lainsäädännöllä tulee voida turvata merkittä-
vien luonnonarvojen säilyttäminen jälkipolville

ja estää huomattavat tai laajalle ulottuvat vahin-
golliset muutokset luonnonolosuhteissa. Tässä
vaiheessa on pidettävä riittävänä, että saadaan
laki, joka koskee kiviainesten sekä saven ja
mullan ottamista, koska näiden sääntelyä on
muun muassa maisemallisista syistä pidettävä
kiireellisenä. Lainsäädännön pyrkimyksenä on
lisäksi sallitun ottamistoiminnan yksityiskohtai-
nen järjestäminen niin, että siitä aiheutuvat
maisemalliset ja ympäristölliset haitat jäävät
mahdollisimman vähäisiksi.

1.2. Keinot.

1.2.1. Aineiden ottamisen rajoitukset.

Ehdotuksen mukaan laissa olisi säännös, jol-
la laissa säädettyjen aineiden ottamiselle aset-
taan eräitä yleisiä rajoituksia. Aineiden ottamista
ei saisi suorittaa niin, että siitä aiheutuu kauniin
maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittä-
vien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiin-
tymien tuhoutumista taikka huomattavia tai laa-
jalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnon-
olosuhteissa. Jos ottamisesta aiheutuu jokin mai-
nituista seuraamuksista eikä sitä voida myöskään
jäljempänä selostettavilla lupa- ja liitettävillä mää-
räyksillä välttää, lupa tulisi evätä. Muussa ta-
pauksessa olisi lupa myönnettävä. Huomattava
on, että kunkin laissa luetellun haitallisen seu-
rauksen kohdalla on edellytetty, että haitta ylit-
tää tietyn, laatusanoilla ilmaistun kynnyksen.
Jos haittaa tosin aiheutuu, mutta se jää mainit-
tua kynnystä vähäisemmäksi, lupa aineiden otta-
miseen on myönnettävä. Tätä koskeva harkinta
olisi oikeusharkintaa.

Laissa olisi myös säännös, joka ohjaisi otta-
mistoiminnan yksityiskohtaista järjestämistä.
Sen mukaan olisi ottamispaikat ensinnäkin si-
joitettava ja aineiden ottaminen järjestettävä
niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus
luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisim-
man vähäiseksi. Toiseksi olisi huolehdittava
siitä, että ottamistoiminnasta ei aiheudu vaaraa
taikka tarpeetonta haittaa olemassa olevalle
asutukselle tai ympäristölle.

Edellä selostetut lakiehdotuksen 3 §:n ra-
joitukset koskevat periaatteessa myös kotitarve-
käyttöä varten tapahtuvaa aineiden ottamista,
vaikka siihen ei tarvitaakaan lupaa.

1.2.2. Ainesten ottamisen luvanvaraisuus.

Keskeisenä keinona lainsäädännön tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetaan muun kuin tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tapahtuvan eli siis ammattimaisen ainesten ottamisen saattamista yleisesti luvanvaraiseksi. Luvanvaraisuus koskisi yhtä lailla julkisyhteisöjä kuin yksityisiä ammatinharjoittajia.

Ehdotuksen mukaan lupaviranomaisena olisi kunnanhallitus. Sen toimivaltaa voitaisiin kuitenkin kunnanvaltuuston hyväksymällä johtosäännöllä halutussa laajuudessa siirtää lautakunnalle. Lainsäädännön valmisteluvaiheessa on harkittu myös lääninhallitusta lupaviranomaisena. Tämä saattaisi olla perusteltua silloin, kun ainesten ottamista koskevalla ratkaisulla on seudullista tai jopa valtakunnallista merkitystä. Lupaviranomaisen tulisi kuitenkin olla yksiselitteisesti ennalta selvitettävissä. Mikäli taas kaikki lupahakemukset tulisivat lääninhallituksen ratkaistaviksi, olisi vaarana asiain käsittelyn hidastuminen. Lupamenettelyn joustavuuden ja paikallisten näkökohtien painavuuden vuoksi on siten päädytty kunnanhallitukseen ensisijaisena lupaviranomaisena.

Lupa ainesten ottamiseen tulisi myöntää määräajaksi. Näin edistetään ottamistoiminnan ja siihen liittyvien toimenpiteiden saamista myös ajallisesti suunnitelluiksi. Kymmentä vuotta voidaan pitää aikana, jonka jälkeen tietyllä alueella olosuhteet ovat saattaneet olennaisestikin muuttua. Tämän vuoksi lupa voitaisiin pääsääntöisesti myöntää enintään 10 vuodeksi kerrallaan. Erityisestä syystä se voitaisiin kuitenkin myöntää jopa 20 vuodeksi. Lupa voitaisiin eräissä poikkeuksellisissa tilanteissa myös peruuttaa.

1.2.3. Ottamissuunnitelma.

Lupamenettely perustuisi hakijan esittämisevelvollisuuteen. Ainesten ottamisesta ja ympäristön hoitamisesta olisi yleensä esitettävä ottamissuunnitelma. Lisäksi olisi esitettävä, jos se on mahdollista, jo tässä yhteydessä suunnitelma alueen myöhemmästä käyttämisestä. Suunnitelman laatiminen helpottaa, paitsi lupahakemuksen käsittelemistä, erityisesti lupaan liitettävien määräysten harkitsemista. Velvollisuutta suunnitelman laatimiseen ei kuitenkaan olisi, milloin hanke on laajuudeltaan ja vaikutuksiltaan väheinen.

1.2.4. Lupamääräykset.

Ainesten ottamista koskevaan lupaan voitaisiin ehdotuksen mukaan liittää määräyksiä hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Usein jo hakijan suunnitelmaan voisi sisältyä tätä koskevia ehdotuksia. Lupamääräykset voisivat koskea muun muassa ottamistoiminnan suorittamistapaa, puuston ja muun kasvillisuuden suojaamista sekä alueen siistimistä sen jälkeen, kun ottamistoiminta on lopetettu. Lupamääräyksillä olisi merkitystä harkittaessa, aiheutuuko ottamisesta lain 3 §:ssä tarkoitettuja haittoja. Lupamääräykset eivät saisi aiheuttaa luvan saajalle sellaista vahinkoa ja haittaa, jota on pidettävä hankkeen laajuuteen ja hakijan saamaan hyötyyn nähden kohtuuttomana. Kohtuuttomuutta harkittaessa olisi otettava huomioon myös jo oteuista aineksista saatu hyöty.

1.2.5. Lunastus- ja korvausvelvollisuus.

Lakiehdotuksen mukaan oikeus maankamaraan ainesten hyödyntämiseen säilyy edelleen maan omistajalla, mutta sitä rajoitetaan tietyin tavoin. Ainesten ottaminen niin, että siitä aiheutuu lain 3 §:ssä määriteltyjä haittoja, olisi kielletty. Jos tällaisia haittoja aiheutuu eikä niitä voida poistaa myöskään 10 §:ssä tarkoitetuilla lupamääräyksillä, olisi lupa ainesten ottamiseen evättävä. Jos lupa on evätty eikä maanomistaja voi käyttää maataan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen, hänellä olisi oikeus vaatia aluetta lunastettavaksi. Sama olisi laki, jos luvan epäämistä olisi pidettävä hakijalle ilmeisen kohtuuttomana. Kohtuuttomuutta harkittaessa olisi otettava huomioon, millainen merkitys maalla on hakijalle ainesten ottamisen lähteenä sekä hakijan olosuhteet muutoinkin. Niinpä esimerkiksi luvan epäminen olisi ilmeisestikin kohtuutonta maanomistajalta, jolle alueella olevan soraesiintymän käytön estyminen merkitsisi toimentulon tai tavanomaiseen maa- ja metsätalouteen liittyvän soranmyynnin vaikeutumista tai hänen taloudelliset olosuhteensa huomioon ottaen menetys muutoin olisi ilmeisen kohtuuton. Lunastusvelvollisuus kuuluisi valtiolle, jos alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, muussa tapauksessa kunnalle.

Lunastamisessa olisi noudatettava kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastami-

sesta annetun lain (603/77), jäljempänä lunastuslaki, säännöksiä. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että lunastusvelvollisuus toteutetaan lunastuslaissa säädettyä menettelyä noudattaen ja että lunastuskorvaus määräytyy siinä säädettyjen perusteiden mukaan. Lunastettavasta alueesta on siten määrättävä omaisuuden käyvän hinnan mukainen täysi korvaus.

Lakiehdotus sisältää lisäksi siirtymäsäännöksessä olevan korvausvelvoitteen. Mikäli lupa evätään ennen 1 päivää tammikuuta 1979 aloitetun aineiden ottamisen jatkamiseen tai alue on sitä ennen hankittu aineiden ottamista varten, maanomistajalle tai ottamisoikeuden haltijalle aiheutuva vahinko olisi korvattava. Korvausvelvollinen olisi pääsääntöisesti asianomainen kunta, mikäli alueella kuitenkin on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, valtio. Säännöksen tarkoituksena on turvata aineiden ottaminen tai sen jatkaminen alueelta, joka on vilpittömässä mielessä hankittu, mutta toisaalta estää keinottelutarkoituksessa tapahtuva aineiden ottamispaikkojen avaaminen lakiehdotuksen valmistelun ja eduskuntakäsittelyn aikana.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu.

2.1. Nykyinen tilanne.

2.1.1. Lainsäädäntö.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly maankamaran aineiden ottamista koskevaa yhtenäistä säännöstöä. Hajanaisia asiaa koskevia tai siihen välillisesti vaikuttavia säännöksiä on kuitenkin eräissä erityislajeissa.

Rakennuslakiin (370/58) sisältyy säännöksiä, joilla rajoitetaan kaivamista, louhimista ja muita näihin verrattavia toimenpiteitä eräillä kaava- ja kaavoitettavilla alueilla. Nämä rajoitukset ovat jo lain nojalla voimassa alueilla, joille on laadittavana asema-, rakennus- tai rantakaava ja voidaan sisäasiainministeriön määräyksin saattaa voimaan myös alueella, jolla yleiskaavan laatiminen on vireillä. Seutukaavan laatimisevaiheen turvaamiseksi ei vastaavaa säännöstä ole. Pysyvällä tavalla rajoituksia voidaan tiettyin edellytyksin ja rajoituksin saattaa voimaan yleiskaavoissa ja yksityiskohtaisissa kaavoissa.

Luonnonsuojelulain (71/23) mukaan valtiolle kuuluva alue voidaan luonnon säilyttä-

miseksi koskemattomana erottaa yleiseksi suojelualueeksi. Erityinen suojelualue voidaan muodostaa luonnonkauniin tai muuten luonton- sa puolesta huomattavan paikan säilyttämiseksi vastaisuutta varten sellaisenaan. Hakemuksesta voidaan myös yksityisen omistuksessa oleva alue rauhoittaa. Luonnonsuojelulakiin ei kuitenkaan sisälly aineiden ottamista koskevia säännöksiä.

Yleisistä teistä annetun lain (243/54), jäljempänä tielaki, mukaan teihin kuuluviksi luetaan muun muassa niiden liitännäisalueina pysyvästi tarvittavat tienpitoaineen ottamispaikat ja tienpitoa varten tarpeelliset erityiset rakennus- tai varastoalueet. Jos tienpitoa tai järjestelysuunnitelman toteuttamista varten on tarpeen saada oikeus tietystä alueelta ottaa tienpitoainetta rajoitettuun määrään, voidaan sellainen oikeus perustaa samassa järjestyksessä kuin oikeus liitännäisalueeseen. Myös yksityisistä teistä annetun lain (358/62), jäljempänä yksityistielaki, mukaan voidaan tietöimituksessa eräin edellytyksin määrätä luovutettavaksi oikeus tienpitoaineen ottamiseen toisen kiinteistön alueelta. Sekä tielaista että yksityistielaista puuttuvat aineiden ottamista ohjaavat, muun muassa maisemallisten haittojen välttämiseen tähtäävät säännökset.

Lisäksi eräät vesilain (264/61), terveydenhoitolain (469/65) ja eräistä naapurussuhteista annetun lain (26/20) säännökset saattavat aiheuttaa joitakin rajoituksia maankamaran aineiden ottamisessa.

2.1.2. Käytäntö.

Geologisen tutkimuslaitoksen vuonna 1979 valmistuneen tutkimuksen mukaan arvioidaan koko maan pohjavedenpinnan yläpuolella olevan soran, hiekan ja murskauskelpoisen aineksen määräksi 37,5 miljardia kuutiometriä. Tästä on hiekkavaltaista ainesta 74,1 %, soravaltaista ainesta 23,6 % ja murskauskelpoista ainesta 2,3 %. Maamme kaikkien sora- ja hiekkamuodostumien pohjavedenpinnan yläpuolella olevien osien keskipaksuus on 6,3 metriä.

Soran ja hiekan yhteismäärällä ei kuitenkaan ainesvarojen käytön kannalta ole ratkaisevaa merkitystä. Olennaista on muodostumien jakautuma alueellisesti ja niiden sijainti käyttökohteisiin nähden. Tässä suhteessa on todettava, että maamme sora- ja hiekkavarat ovat varsin epätasaisesti jakautuneet. Sora- ja hiekkaeiintymät keskittyvät erityisesti Salpausselkien vyöhykke-

seen. Tällä alueella on puolet maamme sora- ja hiekkavaroista. Etenkin Pohjois-Karjalan huomattavat soraesiintymät ovat kaukana tärkeimmistä kulutusalueista. Toisaalta on arvioinnissa todettu kymmenkunta laajaa puutealuetta. Etenkin Helsingin, Turun ja Vaasan seuduilla on käyttökelpoisia sora- ja hiekkasiintymiä kulu- tukseen nähden varsin vähän. Lisäksi on huomattava, että monilla alueilla on runsaista hiekkasiintymistä huolimatta puutetta sorasta.

Sora- ja hiekkasiintymien käyttöä rajoittavat myös monet tekijät. Vajaa puolet maamme sora- ja hiekkamuodostumien aineksesta sijaitsee pohjaveden pinnan alapuolella. Koska sora- ja hiekkasiintymät samalla ovat tärkeitä pohjaveden muodostumisalueita, pohjavedenpinta rajoittaa olennaisesti soranottomahdollisuuksia. Sora- ja hiekkamuodostumat ovat myös jo varhain rakennettavuutensa ja kulkukelpoisuutensa vuoksi joutuneet ihmisen toiminnan piiriin. Näille alueille on aikojen kuluessa sijoittunut asutusta ja tiet seurailevat yleisesti pitkiä muodostumajaksia. Myös teollisuuslaitokset, varuskunnat, lentokentät ja hautausmaat on usein sijoitettu sora- tai hiekkamuodostumille.

Soran puute eräillä alueilla on johtanut siihen, että kallioperän kiviainesten murskaus on muodostunut taloudellisesti entistä edullisemmaksi. Myös vedenalaisten sora- ja hiekkasiintymien hyväksikäyttöön on kohdistunut aikaisempaa suurempi paine.

Arviot kiviaineksen kulutuksesta ja sen kehityksestä ovat puutteellisia. Koko maan kiviaineksen kulutukseksi on arvioitu 40—50 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Tie- ja vesirakennuslaitoksen ja valtionrautateiden toimesta on 1970-luvun lopulla käytetty kiviaineita runsaat 20 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, mistä tie- ja vesirakennuslaitoksen osuus on noin 17 miljoonaa kuutiometriä. Betonisoran kulutukseksi on arvioitu noin 8 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Seutukaavaliittojen laskelmien ja niitä täydentävien arvioiden mukaan maamme kiviaineksen kulutus olisi 1970-luvun lopulla ollut 7—8 kuutiometriä vuodessa asukasta kohti. Alueellisesti erot eivät tässä suhteessa ole merkittäviä. Ennusteiden mukaan tulisi kokonaiskulutus tulevaisuudessa hieman laskemaan, joskin eräillä alueilla kulutus kasvaisi. Kulutussektoreittain tarkasteltuna tieverkon ja rautateiden osuus las- kisi jonkin verran, kun taas talonrakennuksen, katuverkon ja muun kulutuksen osuus hieman nousisi.

Savea käytetään tiiliteollisuuden raaka- aineeksi, kevytsoran valmistukseen, vähäisessä määrin teiden savisorapäälysteisiin ja tiiviste- materiaaliksi. Tiiliteollisuus on käyttänyt vuo- sittain savea noin 0,5 miljoonaa kuutiometriä. Kevytsoran valmistukseen savea on viime vuo- sina käytetty noin 0,2 miljoonaa kuutiometriä. Kevytsoran kulutuksen arvioidaan lähivuosina lisääntyvän.

Erityislaeissa olevien maankamaran ainesten ottamista koskevien säännösten vaikutuksesta käytännössä voidaan esittää seuraavat arviot. Rakennuslain mukaiset kaava- ja rakennuskiel- toalueet, joilla kaivaminen, louhiminen ja muut näihin verrattavat toimenpiteet ovat tiettyjen rajoitusten alaisia, olivat vuoden 1979 alussa yhteensä hieman yli 1 % maamme maapinta- alasta. Näilläkin alueilla toimenpiteiden luvan- varaisuus on ollut riippuvainen niiden suoritta- jien omasta arviosta ja siitä on voinut muutoin- kin poiketa. Näistä syistä rakennuslain merki- tys maankamaran ainesten ottamisen ohjaami- sessa on jäänyt vähäiseksi.

Luonnonsuojelulain nojalla ei ainesesiintymiä sisältäviä alueita, kuten soraharjuja, ole voitu merkittävässä määrin hankkia valtion omistuk- seen lain mukaista suojelamista varten. Esteenä ovat olleet ensi sijassa vapaaehtoisen kaupan tai lunastuksen aiheuttamat käytettävissä ole- viin määrärahoihin nähden huomattavat kus- tannukset.

Vesilain nojalla on aineiden ottamista voitu rajoittaa vain pohjavedenottamon alueilla, joil- la muukin toiminta lain nojalla on säänneltyä. Ennalta ei ole voitu varata pohjaveden kannal- ta tärkeitä alueita myöhempää tarvetta varten eikä myöskään lupamenettelyssä säännönmukai- sesti selvittää, aiheutuuko aineiden ottamisesta vesilaissa tarkoitettuja haitallisia muutoksia.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto.

2.2.1. Valmisteluelimet.

Maankamaran aineiden ottamista koskeva lainvalmistelutyö on ollut vireillä 1960-luvun alusta lähtien. Aineiden ottamista koskevia säännöksiä on aikaisemmin ehdotettu sijoitet- tavaksi luonnonsuojelulainsäädäntöön. Luon- nonsuojelulakikomitean (komiteanmietintö 1966: A 5) ehdotukseen sisältyivät muun ohel- la säännökset aineiden ottamisen vahingollisten vaikutusten luontoon ja maisemakuvaan rajoit-

tamiseksi. Ehdotukset eivät johtaneet lainsäädäntötoimenpiteisiin. Myöhemmin asetetun luonnonsuojelutoimikunnan (komiteamietintö 1969: B 24) lakiehdotuksessa olivat säännökset aineiden ottamisen ilmoituksenvaraisuudesta. Toimikunnankaan ehdotukset eivät johtaneet lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Sisäasiainministeriö asetti vuonna 1974 toimikunnan, jonka tehtävänä oli toimittaa selvitys siitä, miten rakennuslainsäädännössä olisi säänneltävä maankamaran aineiden ottaminen ja siihen rinnastettavat luonnonolosuhteita olennaisesti muuttavat toimenpiteet, sekä laatia tarvittavat ehdotuksensa hallituksen esitykseksi puheena olevaksi lainsäädännöksi. Maankamaratoimikunta jätti mietintönsä (komiteamietintö 1975: 14) 1 päivänä helmikuuta 1975. Toimikunta ehdotti erillisen lain säätämistä maankamaran aineiden ottamisesta sekä eräitä muutoksia rakennuslakiin ja tielainsäädäntöön.

Hallituksen esitys perustuu keskeisiltä osin maankamaratoimikunnan ehdotuksiin, joita on hankittujen lausuntojen ja mietinnön jättämisen jälkeen tapahtuneen lainsäädäntökehityksen johdosta tarkistettu ja muutoin ajanmukaistettu. Todettakoon, että kaavailuista sijoittaa maankamaran aineiden ottamista koskevat säännökset luonnonsuojelulakiin on nyttemmin luovuttu eikä tätä koskevia säännöksiä olekaan otettu maa- ja metsätalousministeriössä valmisteltuun viimeisimpään ehdotukseen uudeksi luonnonsuojelulaksi.

2.2.2. Lausunnot.

Maankamaratoimikunnan mietinnöstä hankituissa lausunnoissa ei yleensä asetettu kysymyksenalaiseksi aineiden ottamista koskevan lainsäädännön tarpeellisuutta. Keskeiset huomautukset ovat koskeneet lakitekniistä ratkaisua, luonnonsuojelulaista erotetun lain säätämistä ja periaatetta, jonka mukaan aineiden ottaminen voitaisiin eräissä tapauksissa evätä ilman yhteiskunnan lunastus- tai korvausvelvollisuutta. Näihin kysymyksiin on puuttunut muun muassa maa- ja metsätalousministeriö. Kauppa- ja teollisuusministeriö on suhtautunut varauksellisesti tuotannollisessa toiminnassa tarvittavien aineiden ottamisen sääntelyyn.

Jotkut lausunnonantajat ovat kiinnittäneet huomiota lain sovittamiseen muuhun lainsäädäntöön, tie- ja vesirakennushallitus tielainsäädännön sekä oikeusministeriö ja vesihallitus vesilainsäädännön osalta. Lääninhallitukset, Seutu-

suunnittelun Keskusliitto r.y. ja seutukaavaliitot ovat pitäneet lain säätämistä kiireellisenä. Monet korostavat tähän viitaten korvauskysymyksen ratkaisemisen tarpeellisuutta. Suomen Kaupunkiliitto ja Suomen Kunnallisliitto vastustavat lääninhallituksen oikeutta ottaa kunnan viranomaisen jo käsittelemä asia ratkaistavakseen. Kunnallisliitto suhtautuu varauksellisesti myös lakiehdotuksen korvauseriaatteisiin ja ehdottaa asian ratkaisemista rakennuslain ja luonnonsuojelulain periaatteita vastaavasti.

Suomen Arkkitehtiliitto suhtautuu varauksellisesti väljästi kirjoitettuun lupaedellytyksiin ja Maanmittausinsinöörien Liitto lakiehdotuksen korvauseriaatteisiin. Rakennustarkastusyhdistys r.y. kiinnittää huomiota lupamenettelyyn ja valvonnan voimavaroihin ja suhtautuu ehdotuksen moniin kohtiin varauksellisesti. Maanomistajain Liitto r.y., Suomen Kiinteistöliitto r.y. ja Suomen Pienkiinteistöliitto r.y. vastustavat lakiehdotusta esitetyssä muodossa. Maataloustuottajien Keskusliitto pitää ehdotusta toteuttamiskelvottomana. Suomen betoniteollisuuden keskusjärjestö r.y., Suomen tiiliteollisuusliitto r.y. ja Rakennusaineteollisuusyhdistys r.y. suhtautuvat luvan määräaikaisuuteen varauksellisesti ja korostavat siirtymäsäännöksen merkitystä.

Kaavoitus- ja rakennusneuvosto pitää esitysehdotuksen periaatteita noudattavan lainsäädännön aikaansaamista välttämättömänä ja kiireellisenä. Voimassa olevan lainsäädännön mahdollisuudet maakamaran aineiden oton sääntelyyn eivät neuvoston mielestä ole riittäviä. Tästä on aiheutunut epäkohtia, kuten pysyviä vaurioita maisemakuvaan, vahingollisia muutoksia luonnossa, esteitä maankäytön järkevälle suunnittelemiselle ja lisäkustannuksia vesihuollon järjestämisessä. Neuvosto yhtyy ehdotuksen periaatteeseen, jonka mukaan kaikki kaupallisesti käytettävät maa-ainekset tulisivat lain valvonnan piiriin. Myös yleistä luvanvaraisuutta, jonka ulkopuolelle jäisi kotitarvekäyttö, on pidetty oikeana ratkaisuna. Ehdotus poikkeaa vesilain lupaedellytyksistä muun muassa siten, ettei luvan myöntäminen ole viranomaisen harkinnassa, jos lain mukaiset lupaedellytykset on täytetty, vaan lupa on tuolloin myönnettävä. Tätä neuvosto pitää sääntelyn tavoitteet huomioon ottaen tyydyttävänä ratkaisuna. Korvauskysymyksen osalta laissa tulisi seurata voimassa olevan rakennuslainsäädännön periaatteita. Rakennuslain muutosesityksessä ehdotettua luvanvaraisuutta neuvosto pitää liian laajana ja seutukaa-

vasäännöstä tarpeettomana. Myös rakennuslain korvaussäännökset olisi laadittava yllämainitulta pohjalta.

Lausunnoissa esitetyt yksityiskohtia koskevat huomautukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon toimikunnan ehdotuksia lopulliseen muotoon saatettaessa. Lakiehdotuksen keskeiset periaatteet on kuitenkin säilytetty. Huomattavimmat muutokset ovat turpeen jättäminen lain sääntelyn ulkopuolelle ja kunnan tai valtion lunastusvelvollisuutta koskevan säännöksen sisällyttäminen lakiehdotukseen.

3. Esityksen organisatoriset vaikutukset.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on pyritty soveltamaan lupamenettely ja muu viranomaistointi olemassa oleviin hallinnollisiin edellytyksiin. Kunnanhallitus tai rakennuslautakunta, jolle kuuluu rakennustoiminnan valvominen kunnassa ja jonka alaisena toimii kunnan rakennustarkastaja, voivat sopivasti toimia soranottolain lupaviranomaisina. Lisäksi on mahdollista lausuntomenettelyllä saada erityisasiantuntemusta käytettäväksi lupia käsiteltäessä. Käsiteltävien lupien määrästä on vaikea esittää arvioita. Vaikka rakennuslautakunnan käytettävissä olevan henkilökunnan määrä yleensä lienee riittävä myös lain mukaisten tehtävien hoitamista varten, saattaa esitys aiheuttaa tarvetta rakennusvalvontahenkilökunnan lisäämiseksi sellaisissa kunnissa, joissa ottamistoiminnan määrä on huomattavaa.

Ehdotuksen toteuttaminen ei aiheuta valtionhallinnon osalta organisatorisia muutoksia eikä lisähenkilökunnan tarvetta.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset.

Ehdotuksessa tarkoitettu lupajärjestelmä ja siitä aiheutuvat toimet eivät aiheuta mainittavia lisäkustannuksia. Ne voidaan yleensä toteuttaa kunnan nykyisen organisaation ja henkilökunnan puitteissa. Eräissä kunnissa saattaa aiheutua tarpeellisen lisähenkilöstön palkkaamisesta jonkin verran kustannuksia.

Kokonaisuutena tarkastellen lakiehdotuksen korvaussäännökset ovat sekä valtiontaloudelle

että kuntien taloudelle edullisempia kuin nykyinen laki. Ehdotuksen mukaan aineiden ottamista koskevan luvan epäämisestä syntyisi yhteiskunnalle lunastusvelvollisuus vain, jos maanomistaja ei voi käyttää aluettaan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen taikka jos luvan epääminen on hakijalle ilmeisen kohtuutonta. Lisäksi saattaisi syntyä korvausvelvollisuus eräissä siirtymäkauden tilanteissa. Miten paljon näistä säännöksistä aiheutuu valtiolle ja kunnille korvauskustannuksia on hyvin vaikea arvioida ja riippuu suuresti lain soveltamisesta. Voidaan kuitenkin olettaa, että soraharjujen ja muiden maisemallisesti arvokkaiden luontokohteiden säästäminen aineiden otolta on lain voimaan tultua toteutettavissa pienemmin kustannuksin, kuin mitä valtiolle tai kunnille aiheutuisi, jos suojele toteutettaisiin nykyisen lainsäädännön nojalla.

5. Soranottolakiin liittyvät lainmuutokset.

Lakiehdotuksessa on soranottolain soveltamisala rajattu siten, ettei lakia sovelleta alueella, jolla on voimassa asema-, rakennus- tai rantakaava taikka joka on rakennuskielossa asema- tai rakennuskaavan laatimista varten eikä liioin alueella, jolla yleiskaavan perusteella on voimassa tai jolle sisäasiainministeriö vireillä olevaan yleiskaavoitukseen liittyen on määrännyt toimenpidekiellon. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että mainituilla kaava- ja kaavoitettavilla alueilla maankäytön muutosten sääntely liittyy ensisijaisesti kaavoitukseen ja rakennuslaissa on jo säännöksiä kaivamisesta, louhimisesta ja muusta vastaavasta toiminnasta näillä alueilla. Tällöin on kuitenkin tarpeen tarkistaa rakennuslain toimenpidekieltojärjestelmää niin, että lupavelvollisuuden laajuus, luvan myöntämisedellytykset ja lupamenettely olisivat niin pitkälle kuin mahdollista yhdenmukaiset molemmissa laeissa. Myös asianomaisen oikeuden korvaukseen täytyy olla sama siitä riippumatta, ratkaistaanko aineiden ottamista koskeva hakemus soranottolain vaiko rakennuslain nojalla.

Soranottolain lupajärjestelmän ulkopuolelle on ehdotettu jätettäväksi myös yleisistä teistä annetun lain mukaiseen oikeuteen perustuva aineiden ottaminen. Tiesuunnitelmaa laadittaessa

ja tienpitoaineen ottamisoikeutta perustettaessa olisi kuitenkin soveltuvin osin noudatettava soranottolain säännöksiä ainesten ottamisen rajoituksista, ottamissuunnitelmasta, luvan myöntämisen edellytyksistä ja lupamääräyksistä. Tiesuunnitelmaan perustuva ainesten ottaminen voidaan yleisistä teistä annetun asetuksen (482/57) 16 §:n mukaista menettelyä noudat-

taen nykyisin suorittaa ilman, että kuntaa kuultaisiin. Tämän vuoksi ehdotetaan tielakiä täydennettäväksi niin, että ennen lakiin perustuvaa maa-ainesten ottamista olisi hankittava kunnanhallituksen lausunto. Siitä ei saisi poiketa ilman painavia syitä. Mitä edellä on lausuttu lain soveltamisesta, koskee vastaavasti yksityistielakiin perustuvaa ainesten ottamista.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.

1. Lakiehdotusten perustelut.

1.1. Soranottolaki.

1 §. Soveltamisalaa koskevissa säännöksissä on tyhjentävästi lueteltu maankamaran ainekset, joiden ottamista laki koskee. Laki koskisi näiden ainesten ottamista myös vesialueilta. Tällöin olisi lisäksi sovellettava vesilain säännöksiä. Sen mukaan kuin tielainsäädännössä olisi säädetty, olisi soranottolakiä noudatettava myös perustettaessa oikeus tienpitoaineen ottamiseen.

2 §. Lain tarkoituksensa vuoksi ja kaksinkertaisen lupamenettelyn välttämiseksi on lain soveltamisalaa tehty joukko poikkeuksia. Laki ei koskisi kaivoslakiin (503/65) perustuvaa maa-ainesten ottamista. Lain soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan myös jätettäväksi talonrakentamisen tai maa- ja vesirakentamisen yhteydessä irroitettujen ainesten hyväksikäyttäminen. Näissä tapauksissa toimenpiteeseen on yleensä tarpeen saada muu lupa. Ainesten ottaminen on myös tällöin rakentamiseen verrattuna toissijaista.

Pykälän 2 momentissa soranottolain soveltamisala on rajattu rakennuslakiin nähden edellä selostetulla tavalla.

3 §. Ehdotuksen mukaan aineksia ei saisi ottaa niin, että siitä aiheutuu kauniin maisemakuvan turmeltumista. Säännös ei siten suojaakaan mitään tahansa maisemaa, vaan on edellytettävä, että maisemakuvalla on katsottava olevan tiettyjä, objektiiviseen arviointiin perustuvia kauneusarvoja. Turmeltuminen merkitsee sitä, että maiseman luonne perinpohjaisesti muuttuu ja sen kauneusarvot häviävät.

Lainkohdassa tarkoitettuja luonnon merkittäviä kauneusarvoja voivat edustaa esimerkiksi harjumuodostelma, josta aukeaa laaja näköala ympäröivälle alueelle, tai alue, joka kasvillisuu-

tensa puolesta on merkittävä. Erikoisia luonnonesiintymiä voivat olla esimerkiksi erikoisen muotoiset kalliopaadat ja -solat.

Laajamittaisesta maankamaran ainesten ottamisesta saattaa olla seurauksena myös pohjavesisuhteiden muuttuminen tai muu luonnon ekologisen tasapainon järkkäminen. Tämän vuoksi on säännöksessä edellytetty, ettei ainesten ottamisesta saa aiheutua myöskään huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa. Vahingollisiakin muutoksia luonnonolosuhteissa saa siten aiheutua, kunhan ne eivät ole huomattavia tai laajalle ulottuvia. Vastaavanlainen kielto on vesistöön rakentamisen osalta vesilain 2 luvun 5 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy yleinen säännös ottamistoiminnan yksityiskohtaisesta järjestämisestä. Sen mukaan ottamispaikat on aina sijoitettava ja ainesten ottaminen järjestettävä niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi. Tämä saattaa merkitä esimerkiksi sorakuopan sijoittamista niin, ettei se näy vilkkaasti liikennöidylle yleiselle tielle. Ottamistoiminnasta ei myöskään saa aiheutua vaaraa esimerkiksi sorakuopan seinien sortumisuhan vuoksi. Olemassa olevalle asutukselle tai ympäristölle ei myöskään saa aiheuttaa sellaista haittaa, joka on kohtuullisin kustannuksin vältettävissä.

4 §. Ainesten ottaminen ehdotetaan säädettäväksi yleisesti luvanvaraiseksi. Lupa ei olisi tarpeen, jos aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten. Luvanvaraisuuden ulkopuolelle on siten jätetty myös muu kuin maanomistajan omaan, esimerkiksi naapurin tarpeeseen tapahtuva kotitarvekäyttö.

5 §. Lupahakemuksen käsitteleminen ja ainesten ottamisen järkevä suorittaminen edellyttävät ottamistoiminnan suunnittelemista. Pää-

sääntöisesti olisi aineiden ottamisesta ja ympäristön hoitamisesta esitettävä lupaa haettaessa ottamissuunnitelma. Tässä yhteydessä olisi kiinnitettävä huomiota myös alueen myöhempään käyttämiseen, mikäli se on mahdollista.

Vaadittavien selvitysten yksityiskohtaisuus riippuisi kulloinkin esillä olevasta hankkeesta. Jotta laadittava suunnitelma ei tarpeettomasti muodostuisi lupamenettelyä ja aineiden ottamista hankaloittavaksi edellytykseksi, ehdotetaan, että suunnitelma ei olisi tarpeen, jos hanke on laajuudeltaan ja vaikutuksiltaan vähäinen.

Suunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon 3 §:ssä aineiden ottamiselle säädetty rajoitukset. Tämän vuoksi edellytetään suunnitelman yhteydessä tarvittavassa laajuudessa selvitettäväksi vallitsevat luonnonolosuhteet, kuten pohjavesisuhteet, ja hankkeen vaikutukset ympäristöön. Riittävän laajaa aluetta koskeva suunnitelma on omiaan edistämään myös aineiden taloudellisesti järjestyneistä ottamista.

6 §. Lupa aineiden ottamiseen olisi myönnettävä, jos asianmukainen ottamissuunnitelma on esitetty ja jos ottamisesta ei aiheudu 3 §:ssä tarkoitettuja haitallisia seurauksia. Kun nämä on toisinaan mahdollista välttää lupaan otettavilla määräyksillä, olisi asiaa harkittaessa otettava huomioon myös mahdollisuudet lupamääräyksiin välttää tai poistaa sanotut seuraukset.

7 §. Lupaviranomaisena on sen kunnan kunnanhallitus, jonka alueella hakemuksessa tarkoitettu alue sijaitsee. Kunnanhallituksen toimivaltaa voitaisiin johtosäännöllä siirtää lautakunnalle.

8 §. Luvan epääminen ei yleensä estä maanomistajaa käyttämästä esimerkiksi metsänsä metsätaloudellisiin tarkoituksiin tai rakennuspaikaksi soveltuvaa aluetta rakentamiseen. Mikäli alue kuitenkin on sellainen, ettei maanomistaja voi käyttää sitä maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen, olisi kunta tai valtio omistajan hakemuksesta velvollinen lunastamaan alueen. Vesialueen kohdalla on kalastusta pidettävä maa- ja metsätaloutta vastaavana tarkoituksena. Lunastusvelvollisuus voisi tämän ohella syntyä ilmeisen kohtuuttomuuden perusteella.

Lunastusvelvollisuus toteutettaisiin lunastuslaissa säädettyä menettelyä noudattaen. Omistajan olisi siten lunastuslain 97 §:stä ilmenevin tavoin haettava määräystä lunastuksen toimeenpanoon, jos lunastusvelvollisuuden olemassa-

olosta on erimielisyyttä, lääninhallitukselta, muussa tapauksessa maanmittauskonttorilta. Myös lunastuksen toimeenpanossa, korvauksen määrittämisessä ja muissa kysymyksissä noudatettaisiin lunastuslain säännöksiä.

9 §. Lupa ehdotetaan myönnettäväksi määräaikaisena, yleensä enintään 10 vuodeksi kerrallaan. Kuinka pitkäksi aikaa lupa kulloinkin olisi myönnettävä, riippuu muun muassa hakijan esittämästä selvityksestä. Lupaviranomainen voisi uuden hakemuksen nojalla luonnollisesti pidentää luvan voimassaoloa tai antaa luvan ottamisalueen laajentamiseen.

Erityisestä syystä lupaviranomainen voisi myöntää luvan 10 vuotta pitemmäksikin ajaksi, enintään kuitenkin 20 vuodeksi. Tällä pyritään turvaamaan aineiden ottamisen taloudellisuus niissä tapauksissa, joissa toimintaan liittyy ottamispaikkaan kohdistuvia erityisiä rakennus-, laite- tai muita investointeja. Jos ottamistoiminnan jatkuvuus halutaan varmistaa tämän ajan jälkeenkin, voidaan alueelle laatia asema- tai rakennuskaava, jossa alue on osoitettu aineiden ottamiseen. Tällaisen alueen osalta on luvan käsittelemisessä luonnollisestikin noudatettava kaavaa.

10 §. Aineiden ottamista koskevaan lupaan ehdotetaan liitettäväksi tarpeelliset määräykset siitä, mitä hakijan on noudatettava hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Ehdotuksessa on esimerkinomaisesti lueteltu, mitä seikkoja määräykset voisivat koskea.

11 §. Myönnettyyn lupaan liitetyt määräykset saattavat pitkän ajan kestävä aineiden ottamisen aikana jäädä toteutumatta. Sen jälkeen kun ottamistoiminta on lopetettu, ei myöskään ole riittäviä pakotteita velvoitteiden toteuttamiseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lupaviranomainen voisi ennen aineiden ottamista vaatia hakijaa antamaan vakuuden luvassa määrättyjen toimenpiteiden suorittamisesta.

12 §. Niissä tapauksissa, joissa lupien myöntäminen on siirretty lautakunnalle, olisi kaavallisten kysymysten selvittämiseksi hakemuksesta hankittava lausunto kunnanhallitukselta tai siltä kunnan viranomaiselta, jolle lausunnon antaminen tällaisissa asioissa ehkä on siirretty. Samoin olisi varattava ottamisalueeseen rajoittuvien kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla hakemuksen johdosta kuulluiksi. Kuulemisessa sovellettaisiin rakennuslain ja -asetuksen naapurin kuulemistä koskevia säännöksiä.

Jotta kaikissa tapauksissa saataisiin lupamennettely sopivasti liitettyksi vesilainsäädännön soveltamiseen, ehdotetaan säädettäväksi vesiviranomaisten kuulemisesta niissä tapauksissa, joissa ainesten ottamiseen saatetaan tarvita myös vesioikeuden lupa. Vesiviranomaisen lausunnon saatuaan lupaviranomainen voisi harkintansa mukaan keskeyttää hakemuksen käsittelyn, kunnes vesioikeus on asian ratkaissut.

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto olisi pyydettävä, mikäli alue on sellainen, että sillä saattaa olla luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä. Tällä seikalla on nimittäin merkitystä lunastusvelvollisuuden kannalta.

13 §. Uhkasalon ja teettämisuhan osalta on noudatettu rakennuslain vastaavia säännöksiä ennalleen saattamista koskevin lisäyksin. Rakennuslautakunnan oikeutta virheen vähäisyyden johdosta olla ryhtymättä toimenpiteisiin on rakennuslakiin verrattuna laajennettu.

14 §. Välitöntä hallintopakkoa koskevat säännökset vastaavat rakennuslain periaatteita.

15 §. Säännös sisältää rakennuslautakunnalle annetun mahdollisuuden eräissä poikkeuksellisissa tilanteissa muuttaa lupamääräyksiä tai peruuttaa lupa.

16 §. Seuraamukset luvattomasta toiminnasta käsittävät kaksiasteikkoisen rangaistussäännöksen ja laittomasti saavutetun taloudellisen hyödyn menettämisen rikoslain yleisten säännösten mukaisesti. Seuraamukset vastaavat rakennuslain periaatteita ja ympäristöön kohdistuvissa rikkomuksissa yleensä sovellettavia säännöksiä.

17 §. Rakennuslautakunnalla olisi velvollisuus ilmoittaa 16 §:ssä rangaistaviksi säädetyt teot syyttävaviranomaisille syytteen nostamista varten. Vähäisinä pidettävistä rikkomuksista saisi ilmoituksen kuitenkin jättää tekemättä.

18 §. Lupaviranomaisen päätös olisi annettava julkipanon jälkeen. Yleistiedoksiannon lisäksi ehdotetaan, että myönnetystä luvasta olisi ilmoitettava niille, jotka asian käsittelyn yhteydessä ovat sitä pyytäneet ja ilmoittaneet osoitteensa.

Jotta lääninhallitus voisi seurata lupien myöntämistä alueellaan, myönnettyistä luvista olisi ilmoitettava sille.

19 §. Koska lain soveltaminen saattaa selaiselle kunnalle, jonka alueella on paljon suojeltavia harjuja, muodostua taloudellisesti rasakaksi, on lakiehdotukseen sisällytetty harkinnanvaraista valtion avustusta koskeva säännös.

20 §. Säännös sisältää määräyksen, jolla pyritään varmistamaan suojelutarkoituksessa lunastettujen alueiden säilyminen luonnontilassa.

21 §. Muutoksenhakua koskevissa säännöksissä on soveltuvien osin seurattu rakennuslain vastaavia säännöksiä.

22 §. Jotta aiheettomalla muutoksenhaulla ei voitaisi viivyttää ainesten ottamista, ehdotetaan, että rakennuslain periaatteita vastaavasti ottaminen voitaisiin vakuutta vastaan aloittaa, vaikka päätös ei olisikaan saanut lainvoimaa.

23 ja 24 §. Lain täytäntöönpanoa ja voimaantuloa koskevat säännökset ovat tavanomaiset.

25 §. Lakia olisi ehdotuksen mukaan sovellettava myös sen voimaantulon ajankohtana aloitettuun ainesten ottamiseen. Lupa ainesten ottamiseen ottamistoiminnan jatkamiseksi olisi ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti haettava kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Tämä aika on tarpeen ottamissuunnitelman laatimiseksi. Erityisestä syystä, esimerkiksi ympäristöhaitoiltaan merkittävän ainesten ottamisen saattamiseksi valvontaan, ehdotetaan, että kunnanhallitus voisi yksittäistapauksessa määrätä luvan haettavaksi jo tätä ennen. Tässäkin tapauksessa määräaika olisi asetettava sellaiseksi, että ottamissuunnitelma ehditään sen kuluessa laatia.

Luvan korvaukseton epääminen saattaa joissakin tapauksissa olla kohtuutonta jo aloitetun ainesten ottamisen keskeytyessä tai sellaisen maanomistajan tai haltijan taikka ainesten käyttöoikeuden haltijan kohdalla, joka vilpittömässä mielessä on hankkinut alueen ainesten ottamista silmälläpitäen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että jollei lupaa ennen 1 päivää tammikuuta 1979 aloitetun ainesten ottamisen jatkamiseen myönnetä, tai jos ennen tätä ajankohtaa ainesten ottamista varten hankitun alueen tai käyttöoikeuden hyväksikäyttäminen luvan epäämisen johdosta estyy, olisi asianomaisella oikeus saada korvaus kärsimästään vahingosta. Korvauksen suorittajana olisi kunta, paitsi milloin kyseessä on alue, jolla on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, jolloin valtio olisi korvausvelvollinen.

1.2. Laki rakennuslain muuttamisesta.

Soranottolaissa ainesten oton luvanvaraisuus olisi kotitarvekäyttöä lukuun ottamatta yleinen.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että luvanvaraisuus myös rakennuslain soveltamisalueilla olisi yleinen. Lupaa ei kuitenkaan tarvittaisi maainesten ottamiseen kotitarvekäyttöön tai muuhun toimenpiteeseen, joka on vähäinen.

Soranottolaissa on lupaviranomaiseksi asetettu kunnanhallitus. Yhdennukaisesti tämän kanssa ehdotetaan rakennuslain toimenpidekieltoja muutettaviksi niin, että lupaviranomainen näissäkin tapauksissa olisi kunnanhallitus. Samoin kuin soranottolaissa voitaisiin kunnanhallituksen toimivaltaa johtosäännöllä siirtää lautakunnalle (137 f §).

Rakennuslaista puuttuvat myös luvan myöntämisedellytykset. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että voimassa olevaa yksityiskohtaista kaavaa on noudatettava. Tämän vuoksi lupaa näillä alueilla ei saisi myöntää, jos toimenpide vaikeuttaa alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen. Tältä osin on noudatettu samaa periaatetta kuin tielaissa (10 §:n 2 momentti) ja yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista annetussa laissa (982/77; 7 §). Toimenpiteellä ei myöskään saisi turmella kaupunki- tai maisemakuvaa. Mikäli toimenpiteellä ei ole näitä seurauksia, olisi lupa myönnettävä. Yleiskaava-alueilla sääntely olisi jonkin verran lievempää. Rakennuskieltoalueilla luvan voisi myöntää, jollei toimenpide tuota huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai toteuttamiselle eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Soranottolain mukaan luvan epäämisestä seuraisi tietyin edellytyksin kunnan tai valtion lunastus- tai korvausvelvollisuus. Kaivamisen tai louhimisen pysyvästi estyessä rakennuslain säännösten johdosta on näiden säännösten oltava yhdennukaiset. Rakennuslakiin ehdotetaan sen johdosta sisällytettäväksi säännökset, joissa viitataan soranottolain asianomaisiin pykäliin. Kaavan laatimis- tai muuttamisvaiheen aikana voimassa olevista väliaikaisista maankäyttörajoituksista ei rakennuslaissa vanhastaan olevien periaatteiden mukaan makseta korvauksia.

Rakennuslain toimenpidekielto koskee kaivamisen ja louhimisen lisäksi eräitä muita ympäristöä muuttavia hankkeita, joista tärkein on puiden kaataminen. Tässä yhteydessä on pidetty sopivana irroittaa puiden kaataminen rakennuslain toimenpidekielloista kahdeksi erilliseksi pykäläksi (124 a ja 124 b §). Samalla on nykyinen lunastusvelvollisuus muutettu korvausvelvollisuudeksi. Korvausvelvollisuuden edellytykset on säilytetty ennallaan. Muutoin-

kin ovat säännökset asialliselta sisällöltään mahdollisimman pitkälle samat kuin tällä hetkellä.

31 §. Vahvistettuun yleiskaavaan voidaan ottaa erityisiä määräyksiä, joilla tietyin edellytyksin kielletään suorittamasta kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ilman lupaa (31 § 2 mom.). Edellä esitetyistä syistä säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi toimenpiteen luvanvaraisuuden, lupaviranomaisen ja luvan myöntämisedellytysten osalta sekä puiden kaataminen poistettavaksi säännöksestä.

32 §. Sisäasiainministeriö voi yleiskaavan laatimisvaiheen ajaksi antaa alueelle rakennuskiellon ja 31 §:n 2 momentissa tarkoitettua toimenpidettä koskevan kiellon enintään viideksi vuodeksi kerrallaan (32 § 1 mom.). Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi 31 §:n 2 momenttia vastaavat tarkistukset.

42—43 §. Asemakaavan laatimista tai muuttamista turvaamaan tarkoitettu toimenpidekielto (42 § 4 mom.) ja asemakaava-alueen toimenpidekielto (43 § 2 mom.) ehdotetaan tarkistettaviksi vastaavalla tavalla.

56 §. Rakennuslain lunastusvelvollisuutta koskevasta säännöksestä ehdotetaan poistettaviksi viittaukset toimenpidekieltoihin. Kaivamisen ja louhimisen osalta sovellettaisiin 137 c §:ään lisättäväksi ehdotettua säännöstä, jossa viitataan soranottolain säännöksiin. Puiden kaatamisesta taas olisi 124 a ja 124 b §:ssä vastaava korvausvelvollisuutta koskeva säännös.

58 §. Edellä 56 §:n 1 momentin muutoksen johdosta on säännökseen tehty tarpeelliset muutokset.

100—101 §. Rakennuskaavoitusta koskeviin säännöksiin on tehty samat muutokset kuin asemakaavan kohdalla.

123 e §. Rantakaava-alueen osalta on tehty samat muutokset kuin asema- ja rakennuskaavan kohdalla.

124 a §. Säännös sisältää asema-, rakennus- ja rantakaavoitukseen liittyvät puiden kaatamista koskevat rajoitukset suunnilleen samansisältöisinä kuin voimassa olevassa laissa.

124 b §. Säännös sisältää yleiskaavoitukseen liittyvät puiden kaatamista koskevat rajoitukset. Sanonta ”milloin maankäytön järjestämisen turvaamiseksi on tarpeen” viittaa siihen, että rajoitus voidaan antaa vain sille osalle kuntaa, jossa se on tarpeen esimerkiksi virkis-

tys- tai suojelutarkoituksen turvaamiseksi. Laatimisvaiheen kielto voitaisiin vastedes antaa vain kunnan hakemuksesta.

137 c §. Säännöksessä on lunastus- ja korvausvelvollisuus kaivamisen tai louhimisen esityessä rakennuslain johdosta saatettu soranottolakia vastaavaksi.

137 e §. Rakennuslain mukaisessa lupamenettelyssä ehdotetaan soveltuvien osin kaivamisen ja louhimisen kohdalla noudatettavaksi soranottolain säännöksiä luvan voimassaolosta, lupamääräyksistä, vakuuden antamisesta ja kuulemisesta lupahakemuksen johdosta.

137 f §. Säännöksellä tehdään mahdolliseksi siirtää kunnanhallituksen toimivaltaa toimenpidekieltoja ja puiden kaatamiskieltoja koskevissa asioissa lautakunnalle.

143 §. Sisäasiainministeriö voi rakennuslain 143 §:n 1, 2 ja 3 momentin nojalla tarvittaessa määrätä kunnan laatimaan tai muuttamaan kaavan. Laista puuttuvat kuitenkin säännökset, joilla määräyksen tarkoittamalla alueella saataisiin voimaan kaavan laatimisen tai muuttamisen turvaamiseksi tarpeelliset maankäyttörajoitukset. Ehdotuksen mukaan määräyksen antamisesta seuraisi alueella rakennuskielto ja toimenpidekielto samalla tavoin kuin kunnanvaltuuston päättäessä asemakaavan laatimisesta tai muuttamisesta.

1.3. Laki yleisistä teistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta.

10 §. Tielakiin ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös, jonka mukaan lakia sovellettaessa olisi soveltuvin osin noudatettava soranottolain ainesten ottamista koskevia rajoituksia, ottamissuunnitelmaa, luvan myöntämisedellytyksiä ja lupamääräyksiä koskevia säännöksiä.

Ehdotus vastaa pääpiirteissään tielainsäädäntöasiain neuvottelukunnan I osamietinnössä (komiteamietintö 1975: 24) esitettyä säännösehdotusta sillä poikkeuksella, että kunnanhallituksen lausunnosta ei saisi poiketa ilman painavia syitä.

1.4. Laki yksityisistä teistä annetun lain 14 §:n muuttamisesta.

14 §. Lakiin ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös, jonka mukaan lakia sovellettaessa olisi

soveltuvin osin noudatettava soranottolain ainesten ottamista koskevia rajoituksia, ottamissuunnitelmaa, luvan myöntämisedellytyksiä ja lupamääräyksiä koskevia säännöksiä.

2. Voimaantulo.

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset on tarkeitus saattaa voimaan heti, kun eduskunta on ne hyväksynyt.

3. Säättämisjärjestys.

Soranottolakia koskevan ehdotuksen eräänä keskeisenä pyrkimyksenä on, että ainesten ottaminen tapahtuisi suunnitelman mukaan ja että ottamistoiminnasta aiheutuvat ympäristövahingot korjattaisiin. On myös haluttu tehdä mahdolliseksi kokonaan estää tietyt ympäristöä huomattavasti turmelevat tai luontoa vakavasti vahingoittavat toimenpiteet.

Ehdotetussa laissa ei ole kysymys maan pakolunastuksesta, vaan omaisuuden käyttöoikeuden rajoituksesta, joka kohdistuu lähinnä ammattimaiseen ja kaupalliseen ainesten ottamiseen. Oikeus maaperän aineiden taloudelliseen hyödyntämiseen säilyisi edelleen maan omistajalla, mutta aineiden ottamista rajoitettaisiin tiettyin tavoin. Laissa säänneltyjä maa-aineksia ei saisi ottaa niin, että siitä aiheutuu 3 §:ssä tarkemmin määritellyjä maisemallisia vaurioita tai vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa. Ellei näitä haittoja aiheudu, lupa olisi myönnettävä.

Mainitut rajoitukset on katsottava välttämättömiksi ennen kaikkea sen vuoksi, että rajoittamaton aineiden ottaminen on aiheuttanut yhä merkittävämpiä yhteiskunnallisia haittoja, muun muassa korvaamattomien luonnonarvojen tuhoutumista sekä huomattavia ympäristöhaittoja. Toiselta puolen luonnon kauneusarvojen säilyttäminen ja ympäristönsuojelu on viime aikoina nähty entistä keskeisemmäksi yhteiskunnalliseksi tehtäväksi. Laissa asetettuja tai sen nojalla annettavia maan käyttöoikeuden rajoituksia on tämän vuoksi pidettävä tämänhetkisen yhteiskunnallisen kehityksen vaatimina.

Maan omistajan kannalta taas on todettava, että hän voisi aineiden ottamista koskevasta rajoituksesta tai luvan epäämisestä huolimatta yleensä edelleen käyttää maataan maa- ja metsä-

talouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen. Mikäli näin ei olisi, hän voisi vaatia aluetta lunastettavaksi sen täydestä arvosta. Sama oikeus hänellä olisi, jos luvan epäämistä huomioon ottaen maan merkitys aineiden ottamisen lähteenä ja hänen olosuhteensa olisi pidettävä hänelle ilmeisen kohtuuttomana. Edelleen hän voisi jatkuvasti ottaa alueelta maa-aineksia omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten. Maanomistaja voisi siten edelleen käyttää maataan järkevällä ja kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla. Lisäksi on todettava, että hän saattaisi myöhemmin, tilanteen ehkä muututtua, saada luvan myös laajamittaiseen aineiden ottamiseen. Siirtymäsäännöksen otetulla korvaussäännöksellä on vielä varmistettu, ettei sellaiselle, joka ennen 1 päivää tammikuuta 1979 on aloittanut aineiden ottamisen tai hankkinut tätä varten alueen, koidu taloudellisia menetyksiä.

Säättämisyjärjestystä harkittaessa on todettava, että esimerkiksi vesilaissa, yksityismetsälaissa ja kaivoslaissa on alueen omistajalle katsottu voitavan tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä asettaa yleisen edun vuoksi melko huomattavia rajoituk-

sia alueensa käyttämisessä. Todettakoon myös, että muun muassa Ruotsissa ja Tanskassa on 1970-luvulla saatettu voimaan tätä lakiehdotusta vastaavia tai sitä tiukempia maankäyttö-rajotuksia ilman, että sen olisi katsottu olevan vastoin perustuslain tai oikeusjärjestyksen takaamaa omaisuuden suojaa. Merkittävää on myös se, että luvan myöntämistä koskeva harkinta tämän lakiehdotuksen mukaan olisi oikeusharkintaa.

Edellä olevan johdosta hallitus katsoo, että lakiehdotuksen sisältämä omaisuuden käyttöoikeuden rajoitus täyttää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä toteutettavalle rajoitukselle asetetut kohtuullisuuden ja järkevyyden sekä yhteiskuntakehitykseen sopivuuden vaatimukset ja lakiehdotus siten on käsiteltävä tavallisen lain säätämisestä määrättyssä järjestyksessä. Koska asiasta kuitenkin on esitetty myös toisenlaisia käsityksiä, hallitus edellyttää, että lakiehdotuksen säätämisyjärjestys tutkitaan eduskunnan perustuslakivaliokunnassa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Soranottolaki.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Lain soveltamisala.

Soran, kiven, hiekan, saven ja mullan ottamisessa pois kuljetettavaksi taikka paikalla varastoitavaksi tai jalostettavaksi on noudatettava tämän lain säännöksiä.

Tämä laki koskee myös 1 momentissa mainittujen aineiden ottamista vesialueilla. Sen lisäksi, mitä tässä laissa on säädetty, on vesistön ja pohjaveden suojelemiseksi noudatettava vesilakia (264/61).

Tämän lain säännösten soveltamisesta perustettaessa oikeus tienpitoaineen ottamiseen säädetään yleisistä teistä annetussa laissa (243/54) ja yksityisistä teistä annetussa laissa (358/62).

2 §.

Poikkeukset soveltamisalaan.

Tämä laki ei koske, ellei muualla laissa ole toisin säädetty:

1) kaivoslakiin (503/65) perustuvaa aineiden ottamista; eikä

2) rakentamisen yhteydessä irrotettujen maa-ainesten ottamista ja hyväksikäyttöä.

Tätä lakia ei sovelleta alueeseen:

1) jolla on voimassa asema-, rakennus- tai rantakaava taikka joka on rakennuskiellossa asema- tai rakennuskaavan laatimista varten; tai

2) jolla yleiskaavan perusteella on voimassa toimenpidekielto tai jolle sisäasiainministeriö

on määrännyt toimenpidekiellon rakennuslain 32 §:n nojalla.

3 §.

Ainesten ottamisen rajoitukset.

Edellä 1 §:ssä tarkoitettuja aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu kauniin maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista taikka huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa.

Ottamispaikat on sijoitettava ja ainesten ottaminen järjestettävä niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi eikä toiminnasta aiheudu vaaraa taikka tarpeetonta haittaa olemassa olevalle asutukselle tai ympäristölle.

4 §.

Luvanvaraisuus.

Tässä laissa tarkoitettuun ainesten ottamiseen on saatava lupa.

Lupa ei ole tarpeen, jos aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten.

5 §.

Ottamissuunnitelma.

Lupaa haettaessa on ainesten ottamisesta ja ympäristön hoitamisesta sekä, mikäli mahdollista, alueen myöhemmästä käyttämisestä esitettävä ottamissuunnitelma. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen, jos hanke laajuudeltaan ja vaikutuksiltaan on vähäinen.

Suunnitelmaa laadittaessa on tarvittavassa laajuudessa selvitettävä vallitsevat luonnonolosuhteet ja hankkeen vaikutukset ympäristöön.

Lupahakemukseen on liitettävä selvitys hakijan omistuksessa tai hallinnassa olevista muista ainesesiintymistä.

6 §.

Luvan myöntämisen edellytykset.

Lupa ainesten ottamiseen on myönnettävä, jos asianmukainen ottamissuunnitelma on esitetty ja jos ottamisesta ei aiheudu 3 §:ssä tarkoitettuja seurauksia. Asiaa harkittaessa on

otettava huomioon myös 10 §:ssä mainittujen määräysten vaikutus.

7 §.

Lupaviranomainen.

Luvan ainesten ottamiseen myöntää kunnanhallitus. Kunnanhallituksen toimivaltaa voidaan kunnanvaltuuston hyväksymällä johtosäännöllä siirtää lautakunnalle.

8 §.

Lunastusvelvollisuus.

Jos lupa ainesten ottamiseen on evätty eikä maanomistaja voi käyttää maataan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen taikka jos luvan epäämistä ottaen huomioon maan merkitys ainesten ottamisen lähteenä ja hakijan olosuhteet on pidettävä hakijalle ilmeisen kohtuuttomana, on kunta tai, jos alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, valtio velvollinen omistajan niin vaatiessa lunastamaan alueen. Lunastamisessa noudatetaan, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/77) on säädetty.

9 §.

Luvan voimassaolo.

Lupa ainesten ottamiseen myönnetään määräajaksi, kuitenkin enintään kymmeneksi vuodeksi kerrallaan.

Erityisistä syistä lupa voidaan myöntää pitemmäksi ajaksi, kuitenkin enintään kahdeksikymmeneksi vuodeksi, jos se hankkeen laajuuteen, esitetyn suunnitelman laatuun ja muihin ainesten ottamisessa huomioon otettaviin seikkoihin nähden katsotaan sopivaksi.

10 §.

Lupamääräykset.

Ainesten ottamista koskevaan lupaan on liitettävä määräykset siitä, mitä hakijan on noudatettava hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi.

Lupamääräykset voivat koskea:

1) ottamisalueen rajausta, kaivausten ja leikkausten syvyyttä ja muotoa sekä ottamistoiminnan etenemissuuntaa;

2) alueen suojaamista ja siistimistä ottamisen aikana ja sen jälkeen;

3) puuston ja muun kasvillisuuden säilyttämistä, uusimista ja uusia istutuksia ottamisen aikana ja sen jälkeen;

4) ottamiseen liittyviä laitteita ja liikenteen järjestämistä erityisesti pohjaveden suojelemiseksi;

5) aikaa, jonka kuluessa tämän pykälän nojalla määrätyt toimenpiteet on suoritettava; ja

6) muita edellä oleviin verrattavia toimenpiteitä.

Määräykset eivät saa aiheuttaa luvan saajalle sellaista vahinkoa ja haittaa, jota on pidettävä hankkeen laajuuteen ja hakijan saamaan hyötyyn nähden kohtuuttomana.

11 §.

Vakuuden antaminen.

Lupaviranomainen voi vaatia, että ennen ainesten ottamista hakijan on annettava hyväksyttävä vakuus 10 §:n nojalla määrättyjen toimenpiteiden suorittamisesta.

12 §.

Lausunnot ja kuuleminen.

Jos lupien myöntäminen on siirretty lautakunnalle, sen on ennen ainesten ottamista koskevan hakemuksen ratkaisemista hankittava lausunto kunnanhallitukselta tai siltä kunnan viranomaiselta, jolle lausunnon antaminen on näissä asioissa siirretty.

Hakemuksen johdosta on ottamisalueeseen rajoittuvien kiinteistöjen omistajille ja haltijoille varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Kuulemisessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä rakennuslain 132 a §:ssä ja rakennusasetuksen 5 a §:ssä on säädetty.

Jos on oletettavissa, että ainesten ottamiseen tarvitaan myös vesioikeuden lupa, hakemuksesta on hankittava vesipiirin vesitoimiston lausunto. Hakemuksen käsitteleminen voidaan lausunnon johdosta keskeyttää, kunnes asia on vesioikeudessa ratkaistu.

Jos alueella saattaa olla luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, on asiasta pyydettävä maa- ja metsätalousministeriön lausunto.

13 §.

Uhkasakko ja teettämishukka.

Jos ainesten ottamiseen ryhdytään vastoin tämän lain säännöksiä taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka muutoin laiminlyödään niiden mukaisten velvollisuuksien täyttäminen, rakennuslautakunnan on velvoitettava asianomainen noudattamaan säännöksiä ja määräyksiä, poistamaan tai muuttamaan tehdyn työn vaikutukset taikka palauttamaan vallinnut olotila ja täyttämään velvollisuutensa sakon uhalla tai sillä uhalla, että tekemättä jätetty suoritetaan laiminlyöjän kustannuksella. Jos virhe on vähäinen, voidaan toimenpiteisiin olla ryhtymättä.

Teettämishukkaan sisältyvän velvoitteen noudattamatta jättämisen vuoksi suoritettun työn kustannukset maksetaan etukäteen kunnan varoista ja peritään niskoittalevalta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin on säädetty.

14 §.

Ottamisen keskeyttäminen.

Jos ainesten ottamiseen ryhdytään vastoin tämän lain säännöksiä taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyödään niiden noudattaminen, rakennuslautakunta, rakennustarkastaja tai rakennuslautakunnan johtosäännössä määrätty viranhaltija voi keskeyttää ottamisen sopivaksi katsottavalla tavalla. Keskeyttämisestä on rakennustarkastajan tai viranhaltijan viivytyksettä ilmoitettava rakennuslautakunnalle. Keskeyttämistoimista on heti luovuttava, jos rakennuslautakunta niin määrää.

Poliisiviranomainen on velvollinen antamaan 1 momentissa mainituissa tapauksissa virkaapua.

15 §.

Lupamääräysten muuttaminen ja luvan peruuttaminen.

Lupaviranomainen voi muuttaa tämän lain nojalla antamia lupamääräyksiä tai peruuttaa luvan, milloin:

1) lupamääräyksiä on jatkuvasti tai muutoin törkeästi rikottu; tai

2) ainesten ottaminen on ennalta arvaamattomalla tavalla vaikuttanut ympäristöön tai luonnonolosuhteisiin.

16 §.

Seuraamukset luvattomasta toiminnasta.

Joka ilman 4 §:ssä tarkoitettua lupaa ryhtyy ainesten ottamiseen tai laiminlyö 10 §:n nojalla annettujen määräysten noudattamisen, on tuomittava soranottolain säännösten rikkomisesta sakkoon.

Jos toimenpide tai laiminlyönti on aiheuttanut laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa tai vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka jos asianhaarat muutoin ovat erittäin raskauttavat, on rikoksenteikijä tuomittava törkeästä soranottolain säännösten rikkomisesta vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen rikosten tuottaman taloudellisen hyödyn ja rikosten tekemiseen käytetyn esineen tai muun omaisuuden tuomitsemisessa menetetyksi on noudatettava, mitä rikoslain 2 luvun 16 §:ssä on säädetty.

17 §.

Ilmoitus syytteen nostamiseksi.

Rakennuslautakunnan on 16 §:ssä tarkoitettujen tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta syyttäviranomaiselle syytteen nostamista varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan viranomaisen toimenpiteitä.

18 §.

Päätöksen julkipano.

Kunnanhallituksen, lautakunnan ja lääninhallituksen päätös tässä laissa tarkoitettussa lupaasiassa annetaan julkipanon jälkeen.

Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon silloin, kun se on annettu. Luvan myöntämisestä on viipymättä ilmoitettava niille, jotka asian käsittelyn yhteydessä ovat sitä pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa.

Ainesten ottamista koskevasta luvasta lupaviranomaisen on ilmoitettava lääninhallitukselle.

19 §.

Valtion avustus.

Kunnalle voidaan valtion tulo- ja menoarvion rajoissa myöntää avustusta sora-alueiden lunastamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin.

20 §.

Suojelualueiden käyttötarkoituksen muuttaminen.

Tämän lain nojalla kunnan tai valtion omistukseen suojelutarkoituksessa lunastettujen alueiden käyttötarkoitusta ei saa muuttaa ilman pakottavaa syytä.

21 §.

Muutoksenhaku.

Tämän lain nojalla annetusta kunnanhallituksen tai lautakunnan päätöksestä saa valittaa lääninoikeudelle. Valitusaika on 14 vuorokautta päätöksen antamisesta. Valitusoikeus on sillä, jonka oikeutta päätös välittömästi koskee, naapurikiinteistön ja muun sellaisen kiinteistön omistajalla ja haltijalla, jonka rakentamiseen tai maan käyttämiseen päätös voi olenaisesti vaikuttaa, sekä kunnalla.

Lääninoikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty.

22 §.

Ottamisen aloittaminen ennen luvan tuleamista lainvoimaiseksi.

Ainesten ottamista koskevassa luvassa voidaan määrätä, että ainesten ottamiseen saa ryhtyä ennen kuin lupaa koskeva päätös on saanut lainvoiman, jos hakija antaa vakuuden kustannuksista ja vahingosta, jotka päätöksen kumoaminen tai luvan epääminen voi aiheuttaa. Valitusviranomainen voi kuitenkin ennen päätöksen antamista kieltää ainesten ottamisen.

23 §.

Asetuksenantovaltuus.

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanemisesta ja soveltamisesta annetaan asetuksella.

24 §.

Voimaantulosäännös.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

25 §.

Siirtymäsäännös.

Tämän lain mukaan luvanvaraisen, jo aloitetun aineiden ottamisen jatkamiseen on haettava lupa kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Kunnanhallitus voi erityisestä syystä määrätä luvan haettavaksi tätä aikaisemminkin, jolloin määräaika on asetettava sellaiseksi, että 5 §:ssä tarkoitettu suunnitelma ehditään sinä aikana laatia.

Jollei lupaa ennen 1 päivää tammikuuta 1979 aloitetun aineiden ottamisen jatkamiseen myönnetä tai jos ennen tätä ajankohtaa aineiden ottamista varten hankitun alueen tai käyttöoikeuden hyväksikäyttäminen luvan epäämisen johdosta estyy, on maanomistajalla tai sillä, joka hallintaoikeuden perusteella luovuttaa kyseisiä aineksia, taikka, jos tämä on toiselle luovuttanut aineiden ottamisoikeuden, sanotun oikeuden haltijalla oikeus saada kunnalta tai, mikäli alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, valtiolta korvaus vahingosta, joka hänelle tästä aiheutuu. Vahingonkorvausvelvollisuutta ja korvauksen määrää arvioitaessa on otettava huomioon, onko hakijalla mahdollisuus saada lupa aineiden ottamiseen toisesta paikasta.

2.

Laki**rakennuslain muuttamisesta.**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 16 päivänä elokuuta 1958 annetun rakennuslain (370/58) 110 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 5 päivänä elokuuta 1977 annetussa laissa (609/77),

muutetaan lain 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 momentti, 42 §:n 4 momentti, 43 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 58 §:n 1 momentti, 100 §:n 4 momentti, 101 §:n 2 momentti ja 123 e §:n 2 momentti

sellaisina kuin ne ovat, 123 a §:n 2 momentti 19 päivänä syyskuuta 1969 annetussa laissa (626/69) ja muut lainkohdat 9 päivänä elokuuta 1968 annetussa laissa (493/68), sekä

lisätään lakiin uusi 124 a, 124 b, 137 e ja 137 f § sekä 137 c §:ään, sellaisena kuin se on 29 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (604/77), uusi 2 momentti ja 143 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 9 päivänä elokuuta 1968 ja 19 päivänä syyskuuta 1969 annetuilla laeilla, uusi 7 momentti seuraavasti:

4 luku.

Yleiskaava.

31 §.

Vastaavasti voidaan yleiskaavassa erityisellä määräyksellä kieltää suorittamasta kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä niin, että se huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämistä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa

(toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Tässä momentissa tarkoitettu kielto ei ole voimassa alueella, jolla yleiskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 32 §:n 1 momentin nojalla annettu, samaa toimenpidettä koskeva kielto.

32 §.

Mitä 31 §:n 2 momentissa on säädetty luvan tarpeellisuudesta ja luvan myöntävästä viranomaisesta, on vastaavasti sovellettava 1 momentissa tarkoitettuun kieltoon. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpide ei tuota huomattavaa haittaa yleiskaavan laitimiselle tai toteuttamiselle eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

5 luku.

Asemakaava ja tonttijako.

42 §.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu rakennuskielto asemakaavan laatimista tai muuttamista varten, ei saa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä niin, että se tuottaa huomattavaa haittaa asemakaavan laitimiselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

43 §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei asemakaava-alueella saa suorittaa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä asemakaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla asemakaavan muuttamisen johdosta on voimassa 42 §:n 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kielto.

7 luku.

Maan lunastaminen.

56 §.

Jos maa asemakaavan tai 31 §:n 1 momentissa tarkoitettun yleiskaavan mukaan on käytettävä toiseen tarkoitukseen kuin yksityiseen rakennustoimintaan eikä maanomistaja sen vuoksi voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen maataan, on kaupunki tai, jos alue on kaavassa osoitettu valtion tarpeisiin, tämä velvollinen lunastamaan maan. Mitä tässä on säädetty, ei koske 46 tai 47 §:ssä tarkoitettua maata.

58 §.

Kaupungille tai valtiolle 56 tai 57 §:ssä säädetty lunastusvelvollisuus ei tule voimaan, ennen kuin maanomistajan hakemus saada poikkeus rajoituksesta on hylätty ja päätös on saanut lainvoiman.

11 luku.

Rakennuskaava.

100 §.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentissa tarkoitettu rakennuskielto, ei saa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä niin, että se tuottaa huomattavaa haittaa rakennuskaavan laitimiselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

101 §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rakennuskaava-alueella saa suorittaa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttöä.

mistä rakennuskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla rakennuskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 100 § 2 momentissa tarkoitettu kielto.

14 a luku.

Rantakaava.

123 e §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rantakaava-alueella saa suorittaa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä rantakaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

15 luku.

Yleistä.

124 a §.

Asema-, rakennus- ja rantakaava-alueella ei puita saa kaataa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia. Jos maanomistaja luvan epäämisen johdosta ei voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen maataan, on omistajalla oikeus saada kunnalta korvaus vahingosta, joka hänelle tästä aiheutuu. Mitä tässä momentissa on säädetty,

ei sovelleta alueella, jolla asema- tai rakennuskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 2 momentissa tarkoitettu kielto.

Alueella, jolla on voimassa 42 §:n 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa taikka 100 §:n 2 momentissa tarkoitettu rakennuskielto asema- tai rakennuskaavan laatimista tai muuttamista varten, ei puita saa kaataa niin, että se tuottaa huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia.

124 b §.

Milloin maankäytön järjestämisen turvaamiseksi on tarpeen, voidaan yleiskaavassa erityisellä määräyksellä kieltää puiden kaataminen niin, että se huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämistä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia. Oikeudesta korvaukseen on voimassa, mitä 124 a §:ssä on säädetty. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla yleiskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 2 momentissa tarkoitettu kielto.

Kun kysymys yleiskaavan laatimisesta tai muuttamisesta on pantu vireille taikka sisäasiainministeriö on jättänyt yleiskaavan tai osan siitä vahvistamatta, ministeriö voi kunnan hakemuksesta antaa alueelle puiden kaatamista koskevan kiellon enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Mitä 1 momentissa on säädetty luvan tarpeellisuudesta ja luvan myöntävästä viranomaisesta, on vastaavasti sovellettava tähän kieltoon. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpide ei tuota huomattavaa haittaa yleiskaavan laatimiselle tai toteuttamiselle eikä turmele kaupunki- tai maisemakuva.

137 c §.

Jos lupa kaivamiseen tai louhimiseen 31 §:n 2 momentin, 43 §:n 2 momentin, 101 §:n 2 momentin tai 123 e §:n 2 momentin nojalla evätään, lunastusvelvollisuudesta on voimassa, mitä soranottolain (/) 8 §:ssä on säädetty.

137 e §.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa on säädetty luvan myöntämisestä kaivamis- ja louhimistyöhön, on lupamenettelyssä soveltuvin osin noudatettava soranottolain 9—12 §:n säännöksiä.

137 f §.

Kunnanhallituksen toimivaltaa 31 §:n 2 momentissa, 32 §:n 2 momentissa, 42 §:n 4 momentissa, 43 §:n 2 momentissa, 100 §:n 4 momentissa, 101 §:n 2 momentissa, 123 a §:n 2 momentissa, 124 a §:n 1 ja 2 momentissa sekä 124 b §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa voidaan kunnanvaltuuston hyväksymällä johtosäännöllä siirtää lautakunnalle.

17 luku.

Pakkokeinot ja rangaistus.

143 §.

Kun sisäasiainministeriö on 1, 2 tai 3 momentin nojalla antanut määräyksen kaavan laa-

timisesta tai muuttamisesta taikka velvoittanut kunnan alistamaan yleiskaavan vahvistettavaksi, on määräyksen tarkoittamalla alueella voimassa rakennuskielto sekä 31 §:n 2 momentissa, 42 §:n 4 momentissa tai 100 §:n 4 momentissa tarkoitettu toimenpidekielto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Tämän lain mukaan luvanvaraisen, jo aloitetun kaivamisen ja louhimisen jatkamiseen on haettava lupa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Kunnanhallitus voi erityisestä syystä määrätä luvan haettavaksi tätä aikaisemminkin.

Jollei lupaa ennen 1 päivänä tammikuuta 1979 aloitetun kaivamisen tai louhimisen jatkamiseen myönnetä tai jos ennen tätä ajankohtaa ainesten ottamista varten hankitun alueen tai käyttöoikeuden hyväksikäyttäminen luvan epäämisen johdosta estyy, on oikeudesta korvaukseen voimassa, mitä soranottolain 25 §:n 2 momentissa on säädetty.

3.

Laki

yleisistä teistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään yleisistä teistä 21 päivänä toukokuuta 1954 annetun lain (243/54) 10 §:ään uusi näin kuuluva 3 momentti:

10 §.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, on tienpitoaineen ottamista varten tarkoitettua liitännäisaluetta ja tienpitoaineen otto-oikeutta rajoitettuun määrään perustettaessa sekä tienpitoainetta otettaessa soveltuvin osin noudatettava, mitä soranottolain (/)

3, 5, 6 ja 10 §:ssä on säädetty kuitenkin niin, että luvan sijasta on hankittava kunnanhallituksen lausunto. Lausunnosta ei saa poiketa ilman painavia syitä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

4.

Laki

yksityisistä teistä annetun lain 14 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään yksityisistä teistä 15 päivänä kesäkuuta 1962 annetun lain 14 §:ään, sellaisena kuin se on 4 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (521/75), uusi näin kuuluva 3 momentti:

14 §.

soranottolain (/) 3, 5, 6 ja 10 §:ssä
on säädetty.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, on 12 §:ssä tarkoitettua oikeutta perustettaessa soveltuvin osin noudatettava, mitä

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Naantalissa 4 päivänä heinäkuuta 1980.

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Ministeri J. Koikkalainen

Laki rakennuslain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 16 päivänä elokuuta 1958 annetun rakennuslain (370/58) 110 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 5 päivänä elokuuta 1977 annetussa laissa (609/77),

muutetaan lain 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 momentti, 42 §:n 4 momentti, 43 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 58 §:n 1 momentti, 100 §:n 4 momentti, 101 §:n 2 momentti ja 123 e §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 123 a §:n 2 momentti 19 päivänä syyskuuta 1969 annetussa laissa (626/69), ja muut lainkohdat 19 päivänä elokuuta 1968 annetussa laissa (493/68), sekä

lisätään lakiin uusi 124 a, 124 b, 137 e ja 137 f § sekä 137 c §:ään, sellaisena kuin se on 29 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (604/77), uusi 2 momentti ja 143 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 9 päivänä elokuuta 1968 ja 19 päivänä syyskuuta 1969 annetuilla laeilla (626/69), uusi 7 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

4 luku.

Yleiskaava.

31 §.

Vastaavasti voidaan yleiskaavassa erityisellä määräyksellä kieltää suorittamasta kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ilman maistraatin lupaa, jos toimenpide on ilmeisesti sellainen, että se voi huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämistä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmella maisemakuvaa. Lupa ei ole tarpeen, jos kaupunki tai, milloin alue on kaavassa osoitettu valtion tarpeisiin, tämä on hyväksynyt toimenpiteen. Tässä momentissa tarkoitettu kieltä ei ole voimassa alueella, jolla yleiskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 32 §:n 1 momentin nojalla annettu, samaa toimenpidettävä koskeva kieltä.

Vastaavasti voidaan yleiskaavassa erityisellä määräyksellä kieltää suorittamasta kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä niin, että se huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämistä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekieltä). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Tässä momentissa tarkoitettu kieltä ei ole voimassa alueella, jolla yleiskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 32 §:n 1 momentin nojalla annettu, samaa toimenpidettä koskeva kieltä.

32 §.

Mitä 31 §:n 2 momentissa on säädetty luvan tarpeellisuudesta ja luvan myöntävästä viranomaisesta, on vastaavasti sovellettava myös edellä 1 momentissa tarkoitettuun kieltoon.

Mitä 31 §:n 2 momentissa on säädetty luvan tarpeellisuudesta ja luvan myöntävästä viranomaisesta, on vastaavasti sovellettava 1 momentissa tarkoitettuun kieltoon. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpide ei tuota huomattavaa haittaa yleiskaavan laatimiselle tai toteuttamiselle eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

5 luku.

Asemakaava ja tonttijako.

42 §.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu rakennuskielto asema-kaavan laatimista tai muuttamista varten, ei saa suorittaa ilman maistraatin lupaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- ja täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä, jos toimenpide on ilmeisesti sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa häittoa asema-kaavan laatimiselle tai toteuttamiselle tai turmella kaupunkikuvaa. Lupa ei ole tarpeen, jos kaupunki on hyväksynyt toimenpiteen.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu rakennuskielto asema-kaavan laatimista tai muuttamista varten, ei saa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä niin, että se tuottaa huomattavaa häittoa asemakaavan laatimiselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

43 §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei asemakaava-alueella saa suorittaa ilman maistraatin lupaa, jos toimenpide ilmeisesti on sellainen, että se voi huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämistä asemakaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmella kaupunkikuvaa. Lupa ei ole tarpeen, jos kaupunki tai, milloin alue on kaavassa osoitettu valtion tarpeisiin, tämä on hyväksynyt toimenpiteen. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla asemakaavan muuttamisen johdosta on voimassa 42 §:n 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kielto.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei asemakaava-alueella saa suorittaa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä asemakaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla asemakaavan muuttamisen johdosta on voimassa 42 §:n 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kielto.

7 luku.

Maan lunastaminen.

56 §.

Jos maa asemakaavan tai 31 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleiskaavan mukaan on käytettävä toiseen tarkoitukseen kuin yksityiseen rakennustoimintaan tai alueella ei saa ryhtyä 31 §:n 2 momentissa tai 43 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen, eikä maanomistaja sen

Jos maa asemakaavan tai 31 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleiskaavan mukaan on käytettävä toiseen tarkoitukseen kuin yksityiseen rakennustoimintaan eikä maanomistaja sen vuoksi voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen maataan, on kaupunki

Voimassa oleva laki.

vuoksi voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen maataan, on kaupunki tai, milloin alue on kaavassa osoitettu valtion tarpeisiin, tämä velvollinen lunastamaan maan. Mitä tässä on säädetty, ei koske 46 tai 47 §:ssä tarkoitettua maata.

Ehdotus.

tai, jos alue on kaavassa osoitettu valtion tarpeisiin, tämä velvollinen lunastamaan maan. Mitä tässä on säädetty, ei koske 46 tai 47 §:ssä tarkoitettua maata.

58 §.

Kaupungille tai valtiolle 56 tai 57 §:ssä säädetty lunastusvelvollisuus ei tule voimaan, ennen kuin maanomistajan hakemus saada poikkeus rajoituksesta *taikka hakemus luvan myöntämisestä 31 §:n 2 momentissa tai 43 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen* on hylätty ja päätös on saanut lainvoiman.

Kaupungille tai valtiolle 56 tai 57 §:ssä säädetty lunastusvelvollisuus ei tule voimaan, ennen kuin maanomistajan hakemus saada poikkeus rajoituksesta on hylätty ja päätös on saanut lainvoiman.

11 luku.

Rakennuskaava.

100 §.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentissa tarkoitettu rakennuskielto, ei saa ilman rakennuslautakunnan lupaa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä, *jos toimenpide on ilmeisesti sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa haittaa rakennuskaavan laatimiselle tai toteuttamiselle tai turmella maisemakuvaa*. Lupa ei ole tarpeen, jos kunta on hyväksynyt toimenpiteen.

Alueella, jolla on voimassa 2 momentissa tarkoitettu rakennuskielto, ei saa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä *niin, että se tuottaa huomattavaa haittaa rakennuskaavan laatimiselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekielto)*. Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

101 §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rakennuskaava-alueella saa suorittaa ilman rakennuslautakunnan lupaa, *jos toimenpide on ilmeisesti sellainen, että se voi huomattavasti vaikeuttaa alueen käytämistä rakennuskaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmella maisemakuvaa*. Lupa ei ole

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rakennuskaava-alueella saa suorittaa *niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä rakennuskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa (toimenpidekielto)*. Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole

Voimassa oleva laki.

tarpeen, jos kunta on hyväksynyt toimenpiteen. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla rakennuskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 100 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielto.

Ehdotus.

tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla rakennuskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 100 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielto.

110 §.

Milloin maanomistaja 101 §:n 2 momentissa tarkoitetun rajoituksen johdosta ei voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväksien aluetta, on vastaavasti voimassa mitä edellä 1 momentissa on säädetty.

(3 mom. kumotaan.)

14 a luku.

Rantakaava.

123 e §.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rantakaava-alueella saa suorittaa ilman *maistraatin tai rakennuslautakunnan* lupaa, jos toimenpide on ilmeisesti sellainen, että se voi huomattavasti vaikuttaa alueen käyttämistä rantakaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmella maisemakuva.

Kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä taikka muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei rantakaava-alueella saa suorittaa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä rantakaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmelee maisemakuva (toimenpidekielto). Toimenpiteeseen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa ei ole tarpeen, jos maa-aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten tai toimenpide muutoin on vähäinen. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu edellä mainittuja seurauksia.

15 luku.

Yleistä.

124 a §.

Asema-, rakennus- ja rantakaava-alueella ei puita saa kaataa niin, että se vaikeuttaa alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia. Jos maan-

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

omistaja luvan epäämisen johdosta ei voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen maataan, on omistajalla oikeus saada kunnalta korvaus vahingosta, joka hänelle tästä aiheutuu. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla asema- tai rakennuskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 2 momentissa tarkoitettu kieltö.

Alueella, jolla on voimassa 42 §:n 2 momentin 3, 4 tai 5 kohdassa taikka 100 §:n 2 momentissa tarkoitettu rakennuskieltö asema- tai rakennuskaavan laatimista tai muuttamista varten, ei puita saa kaataa niin, että se tuottaa huomattavaa haittaa kaavan laatukselle tai toteuttamiselle taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia.

124 b §.

Milloin maankäytön järjestämisen turvaamiseksi on tarpeen, voidaan yleiskaavassa erityisellä määräyksellä kieltää puiden kaataminen niin, että se huomattavasti vaikeuttaa alueen käyttämisestä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelee kaupunki- tai maisemakuva. Jos toimenpiteellä voi olla edellä mainittuja seurauksia, siihen on saatava kunnanhallituksen lupa. Lupa on myönnettävä, jos toimenpiteestä ei aiheudu sanottuja seurauksia. Oikeudesta korvaukseen on voimassa, mitä 124 a §:ssä on säädetty. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei sovelleta alueella, jolla yleiskaavan muuttamisen johdosta on voimassa 2 momentissa tarkoitettu kieltö.

Kun kysymys yleiskaavan laatuksista tai muuttamisesta on pantu vireille taikka sisäasiainministeriö on jättänyt yleiskaavan tai osan siitä vahvistamatta, ministeriö voi kunnan hakemuksesta antaa alueelle puiden kaatamista koskevan kiellon enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Mitä 1 momentissa on säädetty luvan tarpeellisuudesta ja luvan myöntävästä viranomaisesta, on vastaavasti sovellettava tähän kieltoon. Lupa voidaan myöntää, jos toimenpide ei tuota huomattavaa haittaa yleiskaavan laatukselle tai toteuttamiselle eikä turmelee kaupunki- tai maisemakuva.

137 c §.

Jos lupa kaivamiseen tai louhimiseen 31 §:n 2 momentin, 43 §:n 2 momentin, 101 §:n 2

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

momentin tai 123 e §:n 2 momentin nojalla evätään, lunastusvelvollisuudesta on voimassa, mitä soranottolain (/) 8 §:ssä on säädetty.

137 e §.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa on säädetty luvan myöntämisestä kaivamis- ja louhimistyöhön, on lupamenettelyssä soveltuvin osin noudatettava soranottolain 9—12 §:n säännöksiä.

137 f §.

Kunnanhallituksen toimivaltaa 31 §:n 2 momentissa, 32 §:n 2 momentissa, 42 §:n 4 momentissa, 43 §:n 2 momentissa, 100 §:n 4 momentissa, 101 §:n 2 momentissa, 123 a §:n 2 momentissa, 124 a §:n 1 ja 2 momentissa sekä 124 b §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa voidaan kunnanvaltuuston hyväksymällä johtosäännöllä siirtää lautakunnalle.

17 luku.

Pakkokeinot ja rangaistus.

143 §.

Kun sisäasiainministeriö on 1, 2 tai 3 momentin nojalla antanut määräyksen kaavan laatimisesta tai muuttamisesta taikka velvoittanut kunnan alistamaan yleiskaavan vahvistettavaksi, on määräyksen tarkoittamalla alueella voimassa rakennuskielto sekä 31 §:n 2 momentissa, 42 §:n 4 momentissa tai 100 §:n 4 momentissa tarkoitettu toimenpidekielto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Tämän lain mukaan luvanvaraisen, jo aloitetun kaivamisen ja louhimisen jatkamiseen on haettava lupa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Kunnanhallitus voi erityisestä syystä määrätä luvan haettavaksi tätä aikaisemminkin.

Jollei lupaa ennen 1 päivänä tammikuuta 1979 aloitetun kaivamisen tai louhimisen jatkamiseen myönnetä tai jos ennen tätä ajankohtaa ainesten ottamista varten hankitun alueen tai käyttöoikeuden hyväksikäyttäminen luvan epäämisen johdosta estyy, on oikeudesta korvaukseen voimassa, mitä soranottolain 25 §:n 2 momentissa on säädetty.

2.

Laki

yleisistä teistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään yleisistä teistä 21 päivänä toukokuuta 1954 annetun lain (243/54) 10 §:ään uusi näin kuuluva 3 momentti:

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

10 §.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, on tienpitoaineen ottamista varten tarkoitettua liitännäisaluetta ja tienpitoaineen otto-oikeutta rajoitettuun määrään perustettaessa sekä tienpitoainetta otettaessa soveltuvin osin noudatettava, mitä soranottolain (/) 3, 5, 6 ja 10 §:ssä on säädetty kuitenkin niin, että luvan sijasta on hankittava kunnanhallituksen lausunto. Lausunnosta ei saa poiketa ilman päinvia syitä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .

3.

Laki

yksityisistä teistä annetun lain 14 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään yksityisistä teistä 15 päivänä kesäkuuta 1962 annetun lain 14 §:ään, sellaisena kuin se on 4 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (521/75), uusi näin kuuluva 3 momentti:

Voimassa oleva laki.

Ehdotus.

14 §.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, on 12 §:ssä tarkoitettua oikeutta perustettaessa soveltuvin osin noudatettava, mitä soranottolain (/) 3, 5, 6 ja 10 §:ssä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .

Maankamaran ainesten ottamista koskeva lainsäädäntö eräissä muissa maissa.

Ruotsi.

Ruotsin oikeudessa maankamaran ainesten ottamisesta säädetään vuoden 1964 luonnonhoito-laissa (naturvårdslagen). Lain mukaan vaaditaan kiven, soran, hiekan tai saven ottamiseen muuhun, kuin maanomistajan kotitarvekäyttöön, lääninhallituksen lupa. Luvanvaraisuus on vuoden 1975 alusta ulotettu koskemaan myös ruokamullan ja turpeen ottamista. Lupaa ei kuitenkaan ole haettava vesialueella suoritettavaan ainesten ottamiseen eikä säännös rajoita kaivoslain mukaiseen valtaukseseen perustuvaa oikeutta.

Lääninhallitus voi vaatia asianomaista esittämään ainesten ottamista koskevan suunnitelman sekä liittää lupaan määräyksiä, joilla ottamisesta aiheutuvia maisemallisia haittoja rajoitetaan. Lääninhallitus voi määrätä, että määräysten noudattamisen varalta on asetettava vakuus. Lupa ainesten ottamiseen voidaan myös kokonaan evätä.

Kun 10 vuotta on kulunut luvan myöntämisestä, lääninhallitus voi kokonaan tai osaksi peruuttaa luvan taikka muuttaa siihen liittyviä määräyksiä. Mikäli osoittautuu, että annetut määräykset eivät riittävästi rajoita tai estä toiminnasta aiheutuvia maisemallisia haittoja, lääninhallitus voi jo ennen mainitun ajan umpeenkulumista liittää lupaan uusia määräyksiä edellyttäen, että niitä ei ole pidettävä kohtuuttoman rasittavina.

Vuoteen 1973 saakka voimassa olleiden korvaussäännösten mukaan valtio oli yleensä korvausvelvollinen, mikäli ainesten ottamista luonnonhoitolain nojalla rajoitettiin. Jos lupa evättiin tai siihen liitettiin ehtoja, joiden johdosta maata voitiin käyttää ainoastaan tavalla, joka oli ilmeisessä epäsuhteessa verrattuna sen arvoon lain voimaan tullessa, valtio oli velvollinen korvaamaan tästä aiheutuvan vahingon. Maanomistaja sai siten lukea hyväkseen odotusarvon, joka maalle oli muodostunut ennen 1 päivää tammikuuta 1965. Tämän johdosta korvaussummat kuitenkin nousivat niin suuriksi,

ettei lakia juuri lainkaan sovellettu. Vuosien 1965—70 aikana myönnettiin yhteensä yli 10 000 lupaa ainesten ottamiseen. Samana aikana vain 85 hakemusta evättiin.

Sen jälkeen kun vapaa haja-asutus-oikeus Ruotsissa vuoden 1973 alusta poistettiin, tuli ajankohtaiseksi saattaa luonnonhoitolain korvaussäännökset yhdenmukaisiksi rakennuslain korvausperiaatteiden kanssa. Myös luonnonhoitolaisissa omaksuttiin periaate, jonka mukaan maanomistajalla ei ole oikeutta korvaukseen arvoista, jotka perustuvat maan tosiasiallisen käytötavan muuttamista koskeviin odotuksiin. Tämän vuoksi kumottiin 1 päivänä heinäkuuta 1973 voimaan tulleella luonnonhoitolain muutoksella edellä selostettu korvaussäännös. Maankamaran ainesten ottamista koskevan luvan epäämisestä ei siten enää aiheudu yhteiskunnalle korvausvelvollisuutta. Siirtymäsäännöksellä turvattiin niille, jotka olivat hakeneet lupaa ainesten ottamiseen ennen lokakuun loppua 1972, oikeus korvauksen saamiseen aikaisemman lainsäädännön mukaisesti.

Norja.

Norjassa maankamaran ainesten ottamista ei ole laissa yleisesti säännelty. Aineiden ottamista voidaan kuitenkin melko tehokkaasti säännellä kaavoilla ja kaavoituksen yhteydessä annettavilla rakennus- ja toimenpidekielloilla (vedtekt). Läänin (maakunnan) kehittämissuunnitelmiin (fylkesplan), seutukaavoihin ja yleiskaavoihin voidaan jo laatimisvaiheen ajaksi saada mm. ainesten ottamista koskevia maankäyttörajoituksia. Rajoitukset voidaan määrätä enintään 10 vuodeksi, mutta niitä on mahdollista olosuhteiden vaatiessa pidentää viidellä vuodella kerrallaan. Rajoituksia voidaan sisällyttää myös sannotuihin kaavoihin. Kummassakaan tapauksessa ei rajoituksista katsota aiheutuvan yhteiskunnalle korvausvelvollisuutta. Yksityiskohtaisissa kaavoissa voidaan alueita myös osoittaa maa- tai metsätalousalueiksi. Näillä alueilla ei saa ryhtyä toimintaan, joka olennaisesti voi vaikeuttaa kaavan toteuttamista. Myöskään tästä ei aiheudu yhteiskunnalle korvausvelvollisuutta.

Norjan uuden kaavoituslakiehdotuksen mukaan (Ny planleggingslov, NOU 1977:1) maankamاران ainesten ottaminen tulisi kaavoituslaissa yleisesti säännellyksi. Lain perussäännöksen mukaan kaikki uudisrakentaminen sekä alueiden tai luonnonvarojen käytön peruuttamaton muuttaminen vaatisi kaavan. Eräissä tilanteissa kaava voitaisiin korvata julkisen viranomaisen antamalla erityisellä luvalla. Kaavavollisuus ei kuitenkaan koskisi maakamاران ainesten ottamista kotitarvekäyttöä varten.

Tanska.

Tanskassa on voimassa maa-aineslaki (Lov om råstoffer) vuodelta 1977. Laki korvasi aikaisemman vuonna 1972 säädetyn lain kiven, soran ja muiden maassa ja merialueella olevien luonnonesiintymien hyväksikäytöstä (Lov om udnyttelse af sten, grus og andre naturforekomster i jorden og søterritoriet). Maa-aineslaki koskee kiven, soran, hiekan, saven, kalkin, liidun ja muiden vastaavien maankamاران ainesten ottamista maasta tai meren pohjasta. Lain tarkoituksena on varmistaa, että näiden luonnonvarojen hyväksikäyttö suoritetaan yhteensovitavan suunnittelun ja kokonaisvaltaisen arvioinnin pohjalta, jossa otetaan huomioon yhtäältä ainesvarojen taloudellinen käyttö ja niiden saannin turvaaminen, toisaalta mm. ympäristönsuojelu-, vesihuolto- ja luonnonsuojelunäkökohdat sekä tarkoituksenmukaisen yhdyskuntakehityksen turvaaminen.

Laki sisältää säännökset ainesvarojen kartoituksesta ja suunnittelusta. Lääninvaltuustojen tehtävänä on kartoittaa alueellaan olevat maa-ainesvarat. Tämän pohjalta niiden on laadittava suunnitelmat maankamاران ainesten ottamisesta alueella. Suunnitelmat on saatettava ympäristöministeriön hyväksyttäväksi. Merialueiden osalta ministeriö itse suorittaa vastaavan kartoituksen ja suunnittelun. Näiden suunnitelmien pohjalta ministeriö voi laatia suunnitelmia koko valtakunnan maa-aineshuoltoa varten.

Ministeriö voi myös määrätä, että lääninvaltuustojen ja sen itsensä laatimat suunnitelmat on otettava maankamاران ainesten ottamista koskevan lupaharkinnan pohjaksi sikäli, kuin ne eivät ole ristiriidassa hyväksytyn seutukaavan kanssa. Edelleen ministeriö voi myöntää poikkeuksia mainituista suunnitelmista.

Maankamاران ainesten ammattimaiseen ottamiseen on saatava lääninvaltuuston, merialueella ympäristöministeriön lupa. Ministeriö voi myös määrätä, että tietyissä tapauksissa tai tietyillä alueilla lupa on haettava siltä. Lupa ei ole tarpeen muuhun kuin ammattimaiseen ainesten ottoon, mutta muissakin tapauksissa, jollei ottaminen ole vähäistä, on siitä tehtävä ilmoitus lääninvaltuustolle, joka tietyillä rannikkoalueilla voi estää tai rajoittaa ottamistoimintaa.

Lupa myönnetään enintään 10 vuodeksi kerrallaan, erityisissä tapauksissa sitä pitemmäksi ajaksi. Merialueilla lupa on pysyvä, mutta se voidaan peruuttaa 10 vuoden varoitusajalla. Luvassa on määrättävä ainesten ottamisalue sekä otettavien maa-ainesten määrä ja laatu. Lupa on säännönmukaisesti liitettävä ehdot siitä, että ottaminen tapahtuu hyväksytyn suunnitelman mukaan ja että ottamisen päätyttyä alue siistitään. Lupa voidaan tarvittaessa liittää muitakin ehtoja. Ministeriö voi myös vahvistaa ainesten ottamisesta maksuja maa-aineslain soveltamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

Maa-aineslain mukaan maanomistajalla ei ole oikeutta korvaukseen, jos lupa ainesten ottamiseen evätään tai sitä rajoitetaan. Aikaisempi vuoden 1972 laki sisälsi kuitenkin siirtymävaiheen korvaussäännöksen. Ennen lakiesityksen antamista laillisesti aloitettu ainesten ottaminen ei sanotun lain mukaan ollut luvanvaraista, mutta siitä oli tehtävä ilmoitus ja ministeriö saattoi sen pohjalta kieltää ainesten ottamisen. Tällöin omistajalla oli oikeus saada korvaus kärsimästään vahingosta. Vuoden 1977 lailla on kuitenkin säädetty, että tällaiset vanhat ottamisoikeudet raukeavat rannikkoalueilla lain voimaantullessa 1 päivänä heinäkuuta 1978, muilla alueilla kiven, soran ja hiekan osalta 1 päivänä heinäkuuta 1988 sekä muiden maa-ainesten osalta 1 päivänä heinäkuuta 2003.